Průvodce
nízkoprahovými předškolními kluby

Předškolní vzdělávání sociálně znevýhodněných dětí a spolupráce s jejich rodinami

Průvodce nízkoprahovými předškolními kluby

Předškolní vzdělávání
sociálně znevýhodněných dětí
a spolupráce s jejich rodinami

Obsah

Preambule 7

Význam předškolního vzdělávání 10

Metodika práce v předškolních klubech 14

Metoda Grunnlaget: Integrovaná součást vzdělávacího programu předškolního klubu 22

Spolupráce s rodinou 31

Adaptační aktivity 49

Přílohy 56

Autorský kolektiv:
Karolína Ranglová, Petra Sedláčková, Kateřina Lánská

Spolupracovali:
Marie Jelínková, Barbora Jeřábková, Magdalena Kudláčková, Petra Křiklavová, Tereza Mádlová, Michaela Mrňousová, Daniela Nevolová, Michaela Píšová, Zuzana Ramajzlová, Michaela Vizinová, Alžběta Říhová, Irena Gažiová, Dana Pečínková, Barbora Kovářová, Martin Kovalčík, Romana Tučková-Hahnová

Foto: Iva Zímová
Grafická úprava: Jiří Novák

V mnohém jsme pokročili, východiska zůstaly a zkušenostmi se posouváme dál. Doplnění a zaktualizování podnětů zpracovaných v publikacích Předškolní kluby – metodika práce, teorie, praxe (2013 Ranglová a kol., kapitola 2.) a Kluby matek – podpora rodin předškoláků (2013 Sedláčková a kol., kapitola 4.)

Preambule

Metodika, kterou právě držíte v ruce, vychází z konkrétních zkušeností získaných v průběhu realizace projektu „Pojďte do školky!“. Společně s deseti předškolními kluby provozovanými regionálními pobočkami Programů sociální integrace organizace Člověk v tísni, o. p. s., bylo do tohoto projektu zapojeno dalších osm předškolních klubů partnerských organizací: Společnost Tady a teď, o. p. s. (Plzeň), Občanské sdružení Salinger (Hradec Králové), Amalthea, o. s. (Chrudim), IQ Roma servis, o. s. (Brno), Diecézní charita (Jihlava), Sdružení sociálních asistentů, o. s. (Ostrava), Cheiron T, o. p. s. (Tábor) a Diakonie ČCE (Vsetín).

Předškolní klub v Bílině provozuje organizace Člověk v tísni, o. p. s., již od roku 2005. Ilustrační foto

Kluby jsou určeny dětem, které by jinak velmi pravděpodobně žádné předškolní vzdělávání neabsolvovaly, dětem z nepodnětného prostředí, jejichž rodiče mají často jen základní vzdělání a v předškolním vzdělávání buď nevidí smysl, nebo nemají dostatečné kompetence k jeho poskytnutí. Často se jedná o děti z rodin sociálně slabých, které jsou v momentální či dlouhodobé špatné životní situaci, tudíž svoji roli hrají také finance.

Tyto děti nastupují na základní školu s velkými znevýhodněními a bez potřebné podpory.. Kombinace sociálního znevýhodnění, nepodnětného prostředí a nedostatečné připravenosti je staví hned na počátku školní kariéry na jinou startovní čáru než jejich spolužáky. Tyto děti jsou nejvíce ohroženy budoucím školním neúspěchem, proto je činnost předškolních klubů nejvíce zaměřena právě na ně.

Snažíme se o to, aby kluby fungovaly jako záchytná síť pro děti, které v dané chvíli jinou možnost nemají. Zároveň ale usilujeme o to, aby byl nízkoprahový předškolní klub pro dítě sice první, ale pouze „přestupní“ stanicí na jeho cestě k nesegregovanému vzdělávání. Předškolní klub je ambulantní služba sociální prevence (nepodléhající zákonu č. 108/2006 Sb. o sociálních službách).

Náplň a obsah této publikace se vyvíjely v čase a na základě zkušeností nabytých v jednotlivých klubech. Chtěli jsme dát k dispozici co nejvíce situací, možností, nápadů, které se mohou při zakládání nízkoprahových klubů a při poskytování předškolního vzdělávání hodit. Rozdíly mezi jednotlivými kluby mohou být velké – ve výchozí situaci, v rozsahu a skladbě ostatních poskytovaných služeb, v podmínkách daných místem, v jednotlivých aktivitách, částečně i ve způsobu práce a úspěších a neúspěších. Zkusili jsme vyhodnotit, co funguje, pojmenovat společná východiska, nabídnout osvědčené postupy, vodítka v práci, doporučení ke konkrétní práci s dítětem a rodinou v rámci předškolních klubů. Součástí metodiky jsou kasuistiky a příklady aktivit po práci s dětmi.

Předškolní kluby, které se zapojily do projektu „Pojďte do školky!“, najdete v těchto městech:

- Bílina
- Brno
- Hradec Králové
- Chodov
- Chomutov
- Chrudim
- Jihlava
- Kladno
- Liberec
- Ostrava
- Plzeň
- Přerov
- Rokycany
- Sokolov
- Tábor
- Ústí nad Labem – Mojžíř
- Ústí nad Labem – Předlice
- Vsetín

Metodika by měla být vodítkem pro nové kolegy a kolegyně, kterým by měla pomoci snadněji se orientovat, pochopit smysl a pravidla služby, pro ty zkušenější by pak měla být oporou a inspirací při jejich každodenní práci. Je také určena kolegům z jiných neziskových organizací, škol, obcí, tedy všem, kteří vnímají potřebnost a prospěšnost předškolního vzdělávání a jeho nedostatečnou dostupnost pro některé skupiny či jednotlivce považují za takový problém a mají záměr službu podobného typu v jejich městě či regionu realizovat.

Předškolnímu vzdělání se věnujeme dlouhodobě – ve většině regionálních poboček Programů sociální integrace organizace Člověk v tísni, o. p. s., aktivity pro předškolní děti a jejich rodiny probíhají kontinuálně od roku 2010. Nezačínali jsme tak od nuly, mimo jiné jsme navazovali na předchozí spolupráci v rámci projektu „Předškolním vzděláváním k úspěšnějšímu životu“.

Přesto všechno jsme stále na cestě, služba se vyvíjí, zkoušíme nové přístupy, hledáme nejlepší možnosti jak ve spolupráci s jednotlivými dětmi a rodinami, tak v systému práce a celkovém směřování. Doufáme, že jsme na základě společné letité práce plné pozitivních i negativních zkušeností, schopni podpořit ostatní, kteří se na tuto cestu chtějí vydat také.

Na projektu „Pojďte do školky!“ spolupracovali tyto organizace:

- Člověk v tísni, o. p. s.
- Amalthea, o. s
- Diakonie Českobratrské církve evangelické, středisko Vsetín
- Diecézní charita Brno – Oblastní charita Jihlava
- Cheiron T, o. p. s.
- IQ Roma servis, o. s.
- Občanské sdružení Salinger
- Sdružení sociálních asistentů Ostrava, o. s.
- Společnost Tady a teď, o. p. s.

Význam předškolního vzdělávání

Vývoj dítěte od narození do nástupu do školy má své zákonitosti. Dovednosti, které se vyvíjejí v průběhu prvních šesti až sedmi let života, by měly být nástupem do školy natolik zralé, aby se dítě mohlo učit a rozvíjet se. Pokud bychom dovednosti a vědomosti dítěte přirovnali ke stavbě domu, předškolní věk je doba, kdy se kopou základy stavby, rozvádějí sítě a stavbě se dává pevný, stabilní, ale pružný podklad. Má-li dítě ve svém nejbližším okolí dostatek podnětů, možnost sledovat kolem sebe adekvátní vzory, a je-li fyzický, psychický a sociální vývoj dítěte zdravý, pak vybudování těchto základů nic nebrání a dítě přichází do základní školy dobře připravené.

Předškolní vzdělání lze přirovnat ke stavebním základům. Čím jsou pevnější, tím je stavba kvalitnější. Ilustrační foto

Podstatnou roli v tomto období sehrává předškolní příprava, ať už ta institucionální, či ta přirozená, rodinná. Je-li vývoj dítěte v raném věku z nějakého důvodu (sociálního, zdravotního, fyziologického) nerovnoměrný, měla by být předškolní příprava sofistikovaná, promyšlená, zprostředkovaná tak, aby sloužila k vyrovnání daného znevýhodnění. Příměrem ke stavbě – trvá-li budování základů u některého z domů delší dobu než u jiného (vlivem povětrnostních podmínek, zpoždění dodávky materiálu či zaspání stavbyvedoucího), je potřeba dát této stavbě čas navíc, udělit výjimku ve stavebním plánu, změnit dodavatele materiálu, proškolit stavbyvedoucího. Nelze budovat první patro bez základů, i kdyby se stavební harmonogram měl prodloužit o měsíce či roky.

Právě děti, jejichž vývoj v raném a předškolním věku je ohrožen nerovnoměrností, potřebují největší míru podpory a pozornosti jak ze strany rodičů (nebo jiných kompetentních dospělých), tak ze strany vzdělávacích a poradenských zařízení (případně dalších

zúčastněných – lékaři, sociální pracovníci). Jedině tak nastoupí dítě do školy zralé, připravené. V opačném případě stavíme dům bez základů, který jednoduše spadne při stavbě prvního, nebo vyšších pater.

Nastoupí-li dítě do školy nezralé, nebo nedostatečně vybavené, není schopno adekvátně přijímat další dovednosti a vědomosti a je ohroženo školním neúspěchem. Takové dítě pak potřebuje podporu mnohem větší než tu, kterou by dostalo v raném a předškolním věku. Nemluvíme pak už o podpoře k vyrovnávání, ale o nápravě. Určité dovednosti a vědomosti, jsou-li zanedbány v raném a předškolním věku, jdou však napravit jen velmi těžko. Mezi ně patří například dovednosti spojené s motorikou rukou a mluvidel, které dítě získává v průběhu vývoje sekvenčně. Ve školním věku je možné tyto sekvence trénovat a povede to k nápravě, ale s maximem úsilí a mnohem nižší motivací dítěte než v případě, že těmito sekvencemi projde v období, kdy je jejich osvojování fyziologické. Spadne-li nám dům při stavbě vyšších pater nebo se propadne kvůli nestabilitě základů, je oprava mnohem složitější, nákladnější a náročnější na odborný dozor, než když věnujeme dostatečný čas a energii na položení základů a rozvahu o stavebním plánu.

> Je-li vývoj dítěte z nějakého důvodu nerovnoměrný, měla by být předškolní příprava sofistikovaná, promyšlená, zprostředkovaná tak, aby sloužila k vyrovnání daného znevýhodnění.

Dítě není dům. Spadne-li dům, může nám to být lhostejné. Dítě je živoucí bytost, ze které se vyvíjí jedinečný dospělý. Mělo by být samozřejmostí zajistit, aby se každému dostalo takových podmínek, ve kterých se může se svými specifiky vyvíjet nejlépe, jak je to možné. Dítě nesmí být neúspěšné proto, že se narodilo „někde“ nebo “nějaké“. Každé dítě si zaslouží dostat kvalitní základy bez ohledu na to, jak speciální jsou jeho potřeby.

Dítě v předškolním klubu

Absence předškolního vzdělávání u části populace přímo ovlivňuje úspěšnost zvládání nároků základní školy, a tím i prostupnost do sekundárního vzdělávacího proudu. Podle kvalifikovaného odhadu nedochází 9 % dětí do mateřské školy a zhruba 5 % procent dětí pak nepokračuje v sekundárním vzdělávání (Ústav pro informace ve vzdělávání). Absence předškolního vzdělávání má vliv na budoucí uplatnění na trhu práce, jak ukázala analýza výzkumu UNDP Roma study 2011, kterou provedla společnost Median. Proto je potřeba hledat alternativy k mainstreamovému vzdělávacímu proudu a hledat cesty, jak odstranit bariéry, které brání tomu všechny děti do předškolního vzdělávání zapojit.

Podle zkušeností z terénu víme, že mnohé matky ze sociálně vyloučených lokalit chápou mateřskou školu jako hlídání dětí za peníze. Často samy mateřskou školu nenavštěvovaly a neuvědomují si, že pro jejich děti může být přínosné dostat se do širšího ko-

lektivu vrstevníků a získat již v raném věku dovednosti potřebné pro svůj další rozvoj. Neuvědomují si, že dítě v mateřské škole získává dovednosti, znalosti a návyky nezbytné pro vstup do základní školy, že mateřská škola je vzdělávací instituce. Navíc ji mohou vnímat jako ohrožující v tom smyslu, že zapojí rodinu do jakéhosi systému, přes který je možné ji sledovat. (Dítě se ve školce projevuje, vypráví zážitky z domova, učitelky vnímají to, zda dítě chodí čisté apod., což může být v mnoha ohledech ohrožující. Rodiče vědí, že jejich životní standard není v „normě", vnímají svoji životní situaci jako tíživou, dovedou zpravidla vyhodnotit, které jevy v rodině jsou na hranici patologie, nesprávné.)

Potřebné dovednosti, znalosti a návyky je možné dítěti vštípit samozřejmě i v domácím prostředí. Avšak matky ze sociálně vyloučených lokalit často nevědí, co by jejich dítě mělo před vstupem do školy znát. U dětí předškolního věku, které vyrůstají v prostředí sociálního vyloučení, je tedy nutná nejen podpora dítěte v institucionálním předškolním vzdělávání, ale i jejich rodičů (pečující osoby), a to v získávání kompetencí potřebných při výchově a vzdělávání jejich dětí. V domácnostech rodin ze sociálně vyloučených lokalit chybí hračky a pomůcky nezbytné pro rozvoj dítěte, což je důsledek jak materiální chudoby (hračky nejsou prioritou při výdajích rodinného rozpočtu), tak toho, že rodiče nedovedou posoudit vhodnost hraček a pomůcek a jejich vliv na rozvoj dítěte. A když už hračky v domácnostech najdeme, jsou nerozvíjející, nepodnětné, nevhodně vybrané vzhledem k věku, pouze mechanické. Příkladem může být panenka Barbie pro dvouleté dítě, či repliky zbraní.

> Diagnóza mentální retardace není u sociálně znevýhodněných dětí správná. Svoji inteligenci pouze využívají v souladu se životním stylem a potřebami, které přináší jejich přirozené prostředí.

Děti přicházející z nepodnětného prostředí sociálně vyloučených rodin jsou při zařazení do základní školy často neúspěšné při zvládání běžných školních povinností, které souvisejí jak s učivem, tak s režimem školy. Vzhledem ke školnímu neúspěchu jsou děti diagnostikovány jako mentálně retardované a velmi často je jim navržen přestup do základní školy praktické (tedy základní školy, jejíž režim a vzdělávací program je upraven pro potřeby dětí s lehkou mentální retardací).

Diagnóza mentální retardace není u sociálně znevýhodněných dětí správná. Svoji inteligenci pouze využívají v souladu se životním stylem a potřebami, které přináší jejich přirozené prostředí (tedy prostředí vyloučené lokality, domácnosti). V domácím prostředí uplatní zcela jiné dovednosti, znalosti a návyky než ve škole – potřebují vědět, jak obstarat mladšího sourozence, rozeznat barevné kovy, nakoupit a nenechat se ošidit, vědět, komu se v lokalitě vyhnout, co říct úřednici z odboru sociálních věcí, nikoliv rozeznat hospodářská zvířata, pojmenovat barvy, umět nakreslit maminku, složit puzzle nebo správně používat předložkové vazby. Svoji inteligenci zcela přirozeně využívají k adapta-

ci na prostředí, v němž vyrůstají, bohužel zcela v rozporu s nároky školního (a sociálního) prostředí. Děti z nepodnětného prostředí nejsou rozumově retardované, mají jistá znevýhodnění, která je možná vyrovnávat zavedením opatření, mezi něž patří právě předškolní vzdělávání.

Doporučení nestačí

Dalším důležitým momentem při vyrovnávání sociálního znevýhodnění dětí ze sociálně vyloučených lokalit je depistáž těchto dětí v terénu. Právě vzhledem k výše uvedeným faktorům (vnitřním i vnějším) vypadávají děti předškolního věku ze sociálně vyloučených lokalit zcela ze vzdělávacího systému. Do vzdělávacího systému jsou všechny děti zapojeny až povinnou školní docházkou, do té doby nikdo nenárokuje, nekontroluje, nevyhledává, jakou péči dětem rodiče věnují, jak rozvíjejí jejich kompetence vzhledem ke školní úspěšnosti.

Veškeré mechanismy, které by mohly vést k umisťování dětí z nepodnětných rodin do systému vzdělávání (tedy mateřských škol, přípravných ročníků či jiných, alternativních zařízení) fungují na základě doporučení. V podstatě jedinou institucí, která dítě předškolního věku v rodině může zachytit, je oddělení sociálně-právní ochrany dětí či odbor péče o dítě při odborech sociálních věcí obecních či městských úřadů, magistrátů. Ten však v rodině působí až v momentě, je-li rodina výrazně patologická či má soudní dohled. Ani tak ale pečujícím osobám tento orgán nenařizuje, aby dítě docházelo do předškolního zařízení, a to ani v případě, má-li dítě odklad školní docházky, nebo dokonce dodatečný odklad školní docházky. V případě odkladu školní docházky je poradenským zařízením doporučena přípravná třída či mateřská škola, neexistuje však pověřený orgán, který by rodinu podporoval ve vyhledávání vhodného zařízení pro dítě, kontroloval, uděloval sankce.

Nadto existují rodiny, které nejsou výrazně patologické, nemají soudní dohled, přesto se jejich děti vyvíjejí bez adekvátních podnětů, což v důsledku vede ke školnímu neúspěchu. Pečující osoby nemají dostatek kompetencí vyhledat si vhodnou službu, která by byla alternativou za mateřskou školu, respektive zajistit minimální přípravu dítěte pro vstup do základní školy. Proto je v tomto ohledu podstatná terénní práce, na bázi sociálně aktivizačních služeb, která zajistí depistáž dětí v terénu a podporu rodin ve vzdělávání předškolních dětí.

Metodika práce v předškolních klubech

Předškolní kluby jsou určeny dětem ze sociálně znevýhodňujícího prostředí ve věku 3 roky až 6–7 let (věkovou hranicí je věk nástupu povinné školní docházky) a jejich rodičům (resp. pečujícím osobám). Sociálně znevýhodňujícím prostředím pro děti rozumíme podmínky, kdy rodiče (nebo jiné osoby pečující o dítě) jsou dlouhodobě v tíživé životní situaci, v konfliktu se společenskými normami nebo institucemi, mohou být ve zvýšené míře ohroženi výskytem nebo dopadem sociálně-patologických jevů, může se jednat o samoživitelky/samoživitele, osoby dlouhodobě zneužívané nebo týrané.

Předškolní kluby tvoří alternativu klasických mateřských škol. Ilustrační foto

Takové prostředí způsobuje znevýhodnění ve smyslu nedostatku podnětů pro rozvoj znalostí, dovedností a návyků nezbytných pro vstup do základní školy, absenci jakéhokoliv režimu, nedostatek sebevědomí, nedostatečné nebo až patologické společenské chování apod. Sekundární cílovou skupinou jsou osoby pečující o dítě (velmi často babičky, tety, starší sestry) a nejbližší sociální okolí dítěte.

Předškolní kluby naopak nejsou určeny pro děti, jejichž rodina (nebo nejbližší sociální okolí) může využívat sítě běžně dostupných vzdělávacích služeb. Tato dostupnost je chápána jak na straně vnější – rodina splňuje veškeré formální požadavky k přijetí dítěte do vzdělávací instituce (schopnost úplaty za služby, plnění požadavků na přijetí – rodiče zaměstnaní apod.), tak na straně vnitřní – rodinní příslušníci mají kompetence nezbytné k využívání běžně dostupných zdrojů k podpoře dítěte (schopnost dodržovat časové lhůty, schopnost adekvátně komunikovat, vzdělávání jako priorita).

Do cílové skupiny předškolních klubů nepatří ani děti, jejichž speciální vzdělávací potřeba vyžaduje specifické pomůcky, přístupy a prostředí, např. dítě s tělesným postižením, které vyžaduje speciální rehabilitační pomůcky a péči, dítě s vážným smyslovým postižením, s poruchou autistického spektra apod. Práce s těmito dětmi vyžaduje kapacity, které v klubech nejsou.

A v neposlední řadě nespolupracujeme s rodinami, které jsou vzhledem ke své sociální situaci naprosto nekompetentní dodržovat minimální pravidla nízkoprahové služby (např. matka závislá na tvrdých drogách), tedy tam, kde je potřeba nejprve odstranit základní příčinu krizové životní situace (např. závislost). Zde se služba poskytuje nárazově, v terénu, v rámci „harm reduction“, ale rodině jsou doporučovány návazné služby.

V souvislosti se snahou o snížení míry sociálního vyloučení, stigmatizace, sociálního znevýhodnění dětí a zvýšení jejich šancí a schopností potřebných pro úspěšné absolvování základní školy (popřípadě SŠ či SOU, tedy vzdělávací kariéru jako celek) si předškolní kluby stanovily následující cíle:

- Naučit děti takovým znalostem, dovednostem a návykům, které jsou nezbytné k úspěšnému vstupu a vzdělávání na základní škole.
- Umožnit dětem být, vzdělávat se a projevovat se v kolektivu vrstevníků.
- Umožnit dětem hrát si, vzdělávat se a být v chráněném a bezpečném prostředí.
- Podchytit včas případné výchovné nebo vzdělávací obtíže dítěte, zprostředkovat rodičům dítěte odborné poradenské zařízení, zajistit návaznou službu.
- Zprostředkovat dítěti společné pozitivní zážitky s matkou nebo nejbližším sociálním okolím.
- Naučit děti přijímat dospělou autoritu.
- Naučit děti dodržovat režim, vědomě jednat podle pravidel.
- Zvyšovat sebevědomí dítěte a chuť projevovat co umí a potřebuje.
- Prostřednictvím pedagogických metod vyrovnávat znevýhodnění dětí.
- Nabídnout dětem, které z různých důvodů nemohou navštěvovat běžnou mateřskou školu (kapacitní důvody mateřských škol, systém přijímání do mateřských škol na základě pracovní smlouvy matky, důvody přímo vycházející z cílové skupiny osob žijících v sociálně vyloučených lokalitách), institucionalizované a odborné předškolní vzdělávání.
- Rozšiřovat obzory dítěte jeho vytržením ze sociálně vyloučené lokality, učit děti zážitkem, propojovat jejich životní situace s prostředími mimo vyloučenou lokalitu/patologické prostředí.
- Umožnit osobám v nepříznivé sociální situaci využívat služeb místních veřejných institucí i přirozené vztahové sítě.
- Spolupracovat s dalšími subjekty působícími v místě s cílem zamezovat segregaci a podporovat sociální začleňování.
- Poskytovat službu v rámci zachování a rozvoje důstojného života.

Cílem předškolních klubů není vytvářet segregační model vzdělávání předškolních dětí se sociálním znevýhodněním. Jestliže do předškolního klubu dochází dítě, jehož znalosti, dovednosti a návyky (kompetence pečující osoby dítěte) dosáhly takové úrovně, že je možné jej vzdělávat v jiné, státní, většinové, je naším cílem doprovodit takové dítě do tohoto zařízení a nějakou dobu ho podporovat. Nelze vyhodnotit, jaké zařízení a jaká cesta jsou pro dítě, které opouští nízkoprahový předškolní klub, obecně nejlepší, protože každé město či lokalita mají jiné možnosti. Pracovník předškolního klubu by měl mít dobrý přehled o kapacitě a úrovni mateřských škol, přípravných ročnících či jiných mainstreamových zařízeních, která vzdělávají předškolní děti.

Nízkoprahovost předškolního klubu je zajištěna těmito principy:

- **Bezplatnost**
- **Minimalizace překážek** – Dostupnost klubu, blízkost vyloučené lokalitě.
- **Dobrovolnost, právo volby pro rodiče** – Nikdo není nucen k účasti na aktivitách předškolního klubu, využívání jeho služeb nelze nařídit. Je dobrovolné, existuje právo rozhodnout se k využívání služby i k jejímu ukončení. V případě předškolního klubu má právo ukončit spolupráci rodič (pečující osoba) dítěte v případě, že službu z různých důvodů čerpat nechce, stejně tak je možné spolupráci ukončit nebo přizpůsobit na základě potřeb dítěte.
- **Podpora samostatnosti a nezávislosti** – Klub vytváří takové prostředí, v němž se rodiče (pečující osoby) samostatně a svobodně rozhodují o své vůli. Jinak řečeno: nevytváří prostředí, které by vytvářelo závislost na využívání služby.
- **Ochrana důstojnosti a soukromí, dodržování lidských práv a svobod**
- **Rovné příležitosti, absence diskriminace** – Všichni, kdo využívají služby předškolního klubu, jsou si mezi sebou rovni. Nedochází k diskriminaci na základě věku, pohlaví, sexuální orientace ani etnické, národnostní, sociální, náboženské či jiné příslušnosti. Zároveň je respektována individualita jednotlivých návštěvníků.
- **Individuální přístup** – Poskytování služby vždy vychází z potřeb jejích příjemců.

Pravidla předškolního klubu

Nízkoprahovost zařízení spočívá v maximální možné míře otevřenosti v tom smyslu, aby se služba dostala opravdu všem. Prolíná se do forem nástrojů práce s rodinou i do individualizace práce. V rámci každodenního kontaktu je potřeba, pro udržení chodu služby, dodržovat minimální pravidla v klubu.

Pravidla lze popsat na třech vztahových úrovních:

1. pravidla, která dodržují rodiče vůči službě
2. pravidla, která dodržují děti vůči službě (tedy pravidla chování v předškolním klubu)
3. pravidla, která dodržuje pracovník vůči klientům (dětem i dospělým)

Ad. 1:

- Pokud dítě chybí více než 1 den, musí být osobně nebo telefonicky omluveno.
- Dítě s sebou do školky nosí svačinu a láhev s pitím, svačiny nesmí být sladké.
- Do školky vodíme děti včas, pro děti si chodíme včas (pozn. pedagog stanovuje dobu příchodu a odchodu dětí do školky).
- Jednou měsíčně účast na společné aktivitě s dětmi (pozn. nemají všechny předškolní kluby, ale osvědčilo se jako dobrý nástroj zpětné vazby a jako informační schůzka s rodiči, někde nazýváno jako „třídní schůzka“).
- Informujeme pedagoga o zdravotním stavu dítěte
- Dítě chválíme, nasloucháme mu, nevyhrožujeme mu.

Ad. 2:

- Všichni jsme kamarádi, neubližujeme si slovně, ani fyzicky.
- Používáme kouzelná slovíčka „dobrý den“, „na shledanou“, „děkuji“, „prosím“, „promiň“.
- Uklízíme po svačině, uklízíme také hračky.
- Umíme se dohodnout, nekřičíme, neskáčeme si do řeči.
- Myjeme si ruce – před jídlem, po jídle, po toaletě.
- Každý má ve třídě a v šatně své místo.

Ad 3.:

- Mlčenlivost
- Individuální přístup
- Rodičům vykáme.
- Rodiče informujeme o všem, co se ve školce děje.
- Na děti neuplatňujeme fyzické tresty.
- Rodiče i děti se včas dozvědí, že školka bude zavřená.
- Ke všem přistupujeme stejně, bez rozdílu.

Výčet pravidel slouží jako ilustrace. Výše uvedená jsou ta základní, která se shodují ve všech předškolních klubech společnosti Člověk v tísni, o.p.s. Další, konkrétní pravidla, jsou modifikována s ohledem na místní podmínky a zkušenosti pedagogů.

Při definování pravidel se pochopitelně nabízí otázka sankcí, které následují, pokud dojde k jejich porušování. Při práci s dětmi pochopitelně neuplatňujeme žádné sankce, porušování pravidel se řeší jako výchovná situace a pravidla se v dětech upevňují režimem, přístupem a komunikací. Stejně tak u dospělých se porušování pravidel považuje za podnět ke konzultaci, nikoliv za podnět k sankci. To, jakým způsobem řeší pedagog prohřešky proti pravidlům, závisí na kompetentnosti rodičů dětí. Příkladem postoje, který pedagog zaujme vůči rodiči, který neomluvil dítě z třídenní absence: rodiči v konzultaci vysvětlí, že nemůže vědět, zda se rodina neodstěhovala, nebo neztratila zájem o službu, příště je potřeba dítě omluvit, protože na jeho místo může být přijato jiné dítě.

Práci s dítětem lze rozdělit do třech základních skupin:

Skupinová práce:

- **Pravidelný předškolní klub** – pravidelné předškolní kluby, jejichž obsahem je cílená práce s dětmi předškolního věku vedoucí k jejich přípravě na vstup do základní školy.
- **Výlety, návštěvy institucí** – nepravidelné, občasné, zážitkové akce mimo sociálně vyloučenou lokalitu, jejichž cílem je dát dětem (i rodičům) zkušenost s jiným sociálním prostředím, než je sociálně vyloučená lokalita, nabídnout dětem neznámé podněty prostřednictvím zážitku. Výlety a návštěvy jsou buď pouze pro děti (s cílem naučit děti samostatně reagovat v neznámém prostředí bez matky), nebo pro děti i rodiče zároveň (s cílem zprostředkování pozitivního zážitku, který vede k upevnění vztahu mezi dítětem a rodičem).
- **Společné akce pro děti a rodiče** – akce, jejichž náplní je jakákoliv společná aktivita dětí a rodičů, která dá rodiči i dítěti pozitivní společný zážitek a zároveň matce pomáhá v tom, získat kompetence v péči a správném vedení dítěte. Tyto akce bývají kreativní, zážitkové (společné výtvarné aktivity, nácvik divadla, besídky k různým příležitostem apod.).

Individuální práce

- **Práce s jednotlivcem v rámci aktivit předškolního klubu.** Vzhledem k věkové a sociální diverzitě dětí ve skupině je potřeba se každému dítěti věnovat při výchovně-vzdělávací práci individuálně.

Terénní práce

- **Kontaktování rodičů (pečující osoby)** – rodiče přicházejí do předškolního klubu zpravidla na základě kontaktu v terénu, nabídky přímo od pracovníka nebo pedagoga klubu.
- **Kontaktování rodičů (pečující osoby), informace** – pedagog kontaktuje rodiče (pečující osoby) v terénu v případě, že potřebuje předat/získat informace nezbytné k poskytování služby. Kontaktování rodičů (pečující osoby) v terénu je způsob, jak je naučit dítě při absenci omlouvat, jak je pozvat na skupinovou aktivitu apod.
- **Kontaktování rodičů (pečující osoby), podpora v získávání kompetencí** – pedagog pracuje s dítětem přímo v rodině s cílem naučit matku (pečující osobu) dovednostem a znalostem nezbytným k tomu, aby s dítětem efektivně pracovala sama. Pedagog vysvětlí matce jednotlivá cvičení s ohledem na vývojovou psychologii dítěte, ukazuje vhodné pomůcky, půjčuje pomůcky, poskytuje informační servis.

Děti se v předškolních klubech mimo jiné učí také fungovat v kolektivu svých vrstevníků. Ilustrační foto

Jak se o klubu rodiče potřebných dětí dozvědí?

Je-li v lokalitě zavedena nějaká forma terénní sociální práce (TSP poskytuje městský úřad, NNO apod.), může pedagog využít znalosti terénu terénního sociálního pracovníka, případně jím být při práci v terénu doprovázen. Do rodin vstupuje sám pracovník předškolního klubu, službu aktivně nabízí rodičům. V lokalitách, kde je služba již zavedena, přichází potenciální zájemci na doporučení – rodiče klub sami oslovují. Tento způsob otevření spolupráce zaručuje určitou minimální vnitřní motivaci rodičů (pečující osoby) spolupracovat, spolupráce na bázi tohoto začátku bývá stabilní.

Při oslovování může pedagog využít doporučení úřadu/školy/sociální služby. Tento způsob kontaktování se využívá nejčastěji ve městech, kde není uzavřená sociálně vyloučená lokalita. Zaměstnanci městského úřadu, škol a sociálních služeb mohou službu nabízet, nemohou však předat pedagogovi kontaktní údaje potenciálních zájemců (je třeba respektovat ochranu osobních údajů), je-li spolupráce se zmíněnými subjekty úzká, může pedagog oslovovat rodiče v doprovodu pracovníků výše zmíněných institucí. Při oslovování rodin využívá pedagog stručných letáčků informativního charakteru.

Poprvé

Prvním kontaktem je jednání se zájemcem o službu, vymezují se oblasti, na kterých budou spolupracovat. V jeho průběhu se rodiče (pečující osoba) seznámí s pracovníkem,

prostory zařízení, nabídkou služeb, možnostmi poradenství, tj. získají základní informace o službě, na základě kterých se pak rozhodují, zda ji využijí.

V případě předškolního klubu je prvotní zakázkou obvykle docházka dítěte do kolektivu dětí v předškolním klubu a jeho zařazení do systematické, výchovně-vzdělávací práce. Tato prvotní zakázka však není obvykle jedinou. Vzhledem k problémovému sociálnímu zázemí dětí, vyvstávají od rodičů mnohdy objednávky, které se týkají řešení některé složité životní situace v rodině (dluhy, bydlení, zaměstnání), k řešení těchto situací využívá pedagog navazujících sociálních služeb (buď uvnitř organizace, je-li možnost, případně doporučí službu jiné organizace). Mezi časté druhotné objednávky patří poradenství v oblasti péče o dítě – rodiče potřebují poradenství v oblasti lékařské péče, vzdělávacích institucí, pedagogicko-psychologického poradenství, volného času apod. Spolupráce rodičů se službou je v minimální možné míře ukotvena v dokumentu „Podmínky spolupráce“ (Příloha I.). Tento dokument stanovuje, co služba nabízí, za jakých podmínek a slouží k formalizaci vztahu mezi oběma stranami.

Individuální práce s dítětem v předškolním klubu

Děti, které navštěvují předškolní kluby, mají ve vzdělávání znevýhodnění. Tato znevýhodnění se projevují různě, v různých oblastech, v různé intenzitě, ač jsou objektivní a obecné příčiny shodné (tj. sociálně nepodnětné nebo patologické prostředí). V podstatě není možné popsat sociální znevýhodnění jako fenomén, který se u dětí projevuje v podobných nebo shodných důsledcích, slovníkem pedagoga či psychologa, nejde je jednoznačně diagnostikovat podle jednotného klíče, šablony, normy. Proto jsme jako nástroj určení dovedností, znalostí a návyků nezvolili diagnózu dítěte, ale záznam toho, s čím dítě do předškolního klubu přichází a tyto dovednosti, znalosti a návyky porovnáváme s tím, co by dítě v daném věku mělo ideálně umět, znát a ovládat. V praxi to vypadá tak, že i děti stejného věku mají různě rozvinuté jednotlivé oblasti vývoje (což je běžné u všech dětí), tedy různé potřeby ve vzdělávání.

K záznamu dovedností, znalostí a návyků nám slouží záznamový arch (Příloha III.). Tento arch je rozdělen dle jednotlivých oblastí vývoje dítěte (motorický vývoj, smyslové percepce, motorika apod.), pedagog zaznamenává do tabulky, zda dítě má dovednosti, znalosti a návyky vzhledem ke svému věku, případně na jaké úrovni, čímž mu již samotný záznam poskytne informaci o tom, na čem je potřeba s dítětem pracovat, jaké oblasti rozvíjet.

Při vstupu dítěte do klubu provádí pedagog vstupní záznam, na základě kterého si vypracuje individuální plán rozvoje dítěte, stanoví si cíle, jakých chce u dítěte v určeném čase dosáhnout. Čas, který si pedagog stanovuje na splnění cílů je variabilní v závislosti na tom, jaká je frekvence návštěvnosti dítěte v zařízení, jaká je frekvence poskytování služby, jaká je forma práce s dítětem (zda pedagog pracuje s dítětem v předškolním klubu

i v rodině), jaké jsou kompetence rodičů (zda jsou rodiče součinní při plnění cílů). Pro ilustraci: doba plnění individuálního plánu rozvoje dítěte je při frekvenci docházky dítěte do zařízení 4× týdně na 4 hodiny a minimální součinnosti rodičů, jeden školní rok, přičemž úspěšnost plnění cílů je asi 70 %. S koncem období, které si pedagog pro splnění cílů stanoví, je prováděn druhý záznam dovedností, znalostí a návyků. Tento výstupní záznam provádíme jako evaluaci.

Záznamové archy nemají ambici diagnostickou, nejsou oficiálně formálně uznávaným dokumentem, slouží jako vodítko pedagoga k individuální práci s dítětem a na základě souhlasu rodičů, můžou tyto záznamy putovat s dítětem do dalších vzdělávacích zařízení (mohly by sloužit pedagogům při zápisu, psychologům při diagnostice).

Metoda Grunnlaget: integrovaná součást vzdělávacího programu předškolního klubu

Každé dítě si do kolektivu, v němž se ocitá v rámci výchovně-vzdělávacího procesu, nese svoji osobní, rodinnou kulturu. Tuto kulturu si přináší prostřednictvím svých návyků, způsobů řešení situací, prožívání a prostřednictvím chápaní jazyka, řeči, významu a obsahu jednotlivých pojmů. V podstatě každý kolektiv, ač se může zdát homogenní, je multikulturní právě pro diverzitu jednotlivých prostředí, ze kterých přicházejí děti do vzdělávacího procesu. Tato diverzita vnáší do komunikace osvěžení v podobě vzájemného poznávání a obohacování jednotlivých členů skupiny, ale i možná nedorozumění, která přichází v důsledku různého chápaní stejných pojmů.

Metodu konceptuálního učení lze jednoduše zařadit do běžného programu školky či přeškolního klubu. Ilustrační foto

Není úlohou učitele, aby pochopil (nebo dokonce překódoval) všechny obsahy všech pojmů všech dětí tak, aby byly shodné a nedocházelo k nedorozumění. Přesto je potřeba, aby si učitel v určité míře s dětmi rozuměl. Tou mírou jsou pojmy týkající se základních vědomostí, které učitel dětem předává. Pedagog se s dětmi nemusí shodnout například na způsobu projevování emocí nebo vyjádření nesouhlasu, ale musí panovat shoda například v tom, co je to trojúhelník a jaké jsou jeho zákonitosti.

Konceptuální učení jako rozvoj myšlení

Dobrým nástrojem pro položení vyučovacího jazyka je např. metoda konceptuálního učení CTM (Grunnlaget). Jedná se o jazykový nástroj, který u dětí umožňuje rozvíjet myšlení, obohacovat jejich vědění a dovednosti. Rozhodne-li se učitel pro učení dětí metodou

CTM, je podstatné, aby začal u sebe. Není potřeba speciálních, drahých pomůcek nebo složitých programů, je potřeba, aby pedagog pochopil způsob asociativního učení a tomu přizpůsobil vyučovací jazyk a tempo, redukoval vyučovací komunikaci pouze na vědomé a smysluplné obsahy. Pedagog s věděním toho, že rozvíjením jazyka u dětí ovlivňuje jejich myšlení, zcela přirozeně volí takové jazykové vzorce, které jsou jednoznačné, pravdivé a stabilní (pro jednu skutečnost volí vždy stejný pojem).

Tento způsob učení dětí se může zdát obtížný, ale opak je pravdou. Obtížný je start, oproštění se od pedagogického chrlení, uvědomění si faktu, že cestou jazyka kráčí myšlení, pak je obezřetnost při využívání jazyka v rámci konceptuálního učení zcela přirozená. Přidanou hodnotou je fakt, že je-li jazyk srozumitelný a stabilní, pedagog si s dětmi začne rozumět, i děti navzájem se začnou lépe chápat. Díky tomu se neztrácí čas řešením různých nepochopení a dlouhým vysvětlováním.

> V podstatě každý kolektiv, ač se může zdát homogenní, je multikulturní právě pro diverzitu jednotlivých prostředí, ze kterých přicházejí děti do vzdělávacího procesu.

O své zkušenosti s využíváním tohoto způsobu učení v praxi se na následujících stranách podělila Karolína Ranglová. která se s metodou Grunnlaget poprvé setkala při své práci v předškolním klubu v Bílině, poté ji praktikovala při práci i v běžné mateřské. Jak sama říká: „Metoda konceptuálního učení osvědčila jako efektivní, a to bezvýhradně, ve všech dětských kolektivech, při práci s dětmi různých vzdělávacích potřeb."

Zkušenosti s využitím metody konceptuálního učení

Metodu konceptuálního učení jsem začala využívat u dětí ve věku 3–6 (resp. 7 let) v předškolním klubu, který byl určen pro děti z nejchudších rodin, z rodin, jejichž materiální a hodnotové zázemí spíše upozaďuje rozvoj předškolních dětí – ať již v důsledku existenciálních problémů nebo snížených rodičovských kompetencí pečujících osob. Mohlo by se zdát, že skupina takových dětí bude ve svém vývoji, projevu a stupni myšlení homogenní (lidově řečeno, že děti budou zanedbané všechny stejně, tudíž budou mít stejné potřeby a k těm bude možné zaujmout stejný přístup). Opak byl pravdou. Všechny děti měly společné to, že jejich jazyk (jeho obsahová stránka) byl chudý, avšak jazyk každého dítěte byl chudý „jinak". Zkrátka jsme si nerozuměli. Nikdo s nikým.

Moje další zkušenost s využíváním metody konceptuálního učení je z běžné mateřské školy. Zde se jednalo o věkově heterogenní třídu, věkové rozmezí dětí, které do ní chodily, se pohybovalo od dvou do sedmi let. Zdálo by se, že děti vyrůstající v podnětném prostředí nepotřebují speciální metody, protože mají dostatek napodobování hodných vzorů. Tento fakt je však velmi těžké v praxi ověřit, navíc v takto velké skupině dětí (a věkově

rozdílné) se mi pouze potvrzuje, že když dva říkají totéž, nemusí být za pojmem týž obsah (u dětí, které zmíněné obsahy přejímají relativně krátkou dobu, tj. mnohdy bez zkušenosti, od svého okolí, platí tato pravda více než dvojnásob).

I vyučovací jazyk ve třídě běžné mateřské školy je potřeba nejprve ujednotit, abychom s ním mohli nadále bezpečně a srozumitelně operovat. Proto se mi metoda konceptuálního učení osvědčila jako efektivní, a to bezvýhradně, ve všech dětských kolektivech, při práci s dětmi různých vzdělávacích potřeb. Nestaví totiž na tom, aby hledala, co dítě neumí, nebo umí jinak a to napravovala, ale staví na tom, co dítě naučíme a to s ním i rozvíjíme (zkrátka jíme společně jenom to, co společně také uvaříme). Pro mě, jako pedagoga, je CTM velmi motivační, nepracuji s diagnózami dětí, ale jejich zdroji.

> Předmatematické a matematické dovednosti jsou u předškolních dětí v oblasti vědění klíčové, protože dětem dávají základ k dalšímu vědění, rozvoji obsahové, ale i formální stránky řeči.

Koncepty, které navrhl pedagog Magne Nyborg jako základní, jsou právě ty, které mají u dětí rozvíjet a zakládat matematické představy a dovednosti. Předmatematické a matematické dovednosti jsou u předškolních dětí v oblasti vědění klíčové, protože dětem dávají základ k dalšímu vědění, rozvoji obsahové, ale i formální stránky řeči (zároveň tedy myšlení, protože víme, že myšlení jde cestou řeči). Zakládají u dětí kompetenci v hledání podobností a shodností, což je nejen podstata chápání matematických výroků, ale, a to zejména, základní princip a předpoklad k učení se novým obsahům, dovednostem a kompetencím.

Konceptuální učení není nějaký strojený model výuky, kdy děti slovně napodobují učitele při uměle vytvořených situacích. Konceptuální učení je model, kdy učitel využívá VŠECH běžných situací chodu mateřské školy či předškolního zařízení (a to jakéhokoliv typu, tj. nehraje roli, je-li školka lesní, waldorfská, sídlištní nebo anglická) k tomu, aby dětem ukázal skutečnost a verbalizoval jednotlivé základní koncepty a samozřejmě tyto situace sám pro děti vytváří.

Koncept „BARVA“

Při učení se o konceptu „barva“ samozřejmě využívám veškeré aktivity výtvarných činností, kde nejen poznáváme a dáváme si zažít základní barvy, ale též zprostředkováváme poznání o barvách odvozených, které mícháme a experimentujeme s jejich odstíny. Na základní koncepty upozorňuji děti během celého dne. Když potřebuji procvičit s dětmi barvy při podzimní procházce, nechám děti běhat po lese a sbírat pouze ty listy, které „mají žlutou barvu“, společně pak hledáme podobnosti mezi jednotlivými listy a dalšími objekty kolem nás (podobnost barvy čepice a barvy listu apod.).

Tento způsob učení mi dává tu výhodu, že přesně vím, kde se s kterým dítětem nacházím v procesu učení (viz fáze učení v metodologii CTM) a díky tomu můžu dětem stavět úkoly individuálně, tj. dětem, které jsou v procesu poznání konceptu dál, stavím další a složitější operace s konceptem, případně mohu koncept obohacovat. U dětí, které potřebují více skutečností k poznání konceptu, připravím víc daných příkladů.

Tento způsob učení mi dává tu výhodu, že přesně vím, kde se s kterým dítětem nacházím v procesu učení a díky tomu můžu dětem stavět úkoly individuálně.

Na příkladu podzimní procházky ukážu procvičování konceptu barva (pod-koncept červená, žlutá, případně další): děti na vycházce v lese dostanou úkol donést list, který má žlutou (červenou) barvu. Nad hromadou donesených listů pak zjišťujeme, proč děti donesly zrovna tyto listy (fáze selektivní diskriminace), dále sledujeme, v čem jsou si listy navzájem podobné (fáze generalizace) a je-li v okolí ještě něco dalšího, co má stejnou barvu jako donesené listy. S dětmi, které nedošly tak daleko, aby hledaly podobnosti, pak označíme barvu listu s důrazem na to, aby děti správně verbalizovaly koncept i pod-koncept, protože jedině tak dojde řeč až do úrovně myšlení (děti si nahlas řeknou, že list „má žlutou barvu“, fáze selektivní asociace). Celá aktivita trvá několik minut, všichni zúčastnění se náramně baví a po takto náročné mentální práci mohou nadále pokračovat v lesních honičkách a jiných kratochvílích.

Koncept „TVAR“ a podkoncept „ROVNÝ“

V období podzimu a adventu jsme zakládali koncept „tvar“, pod-koncept „rovný“, jako přípravu na další, složitý, geometrický tvar „trojúhelník“, „čtverec“, „obdélník“. Jako všechny tvary, i „rovný“ tvar jsme nechali nejprve projít hrubou motorikou, pak jemnou, pak jsme se jej učili konstruovat a zároveň vyhledávat ve svém okolí a pojmenovat. Vysvětlit dětem zákonitost sestrojení trojúhelníku byla pak otázka jedné výtvarné aktivity: tvary mají tu výhodu, že je lze pozorovat zrakem, ale též hmatem (na rozdíl od barev, na což děti upozorňuji jako na velkou zajímavost). Zároveň je třeba myslet na to, že hmat u dětí v raném a předškolním věku nemusí být vyvinutý tak, aby děti mohly jeho prostřednictvím objektivně poznávat nové skutečnosti. Proto při poznávání konceptu „tvar“ zařazuji nejprve poznávání tvaru prostřednictvím hrubé motoriky, tedy motoriky celého těla.

Děti před závodem v běhu stojí na startovní čáře, než ji povelem „Start“ opustí, povíme si o tom, že startovní čára má rovný tvar. Děti se přetahují lanem a když je lano napnuté, povíme si o tom, že teď má lano rovný tvar. To provádíme vždy, když se najde vhodná příležitost. V momentě, kdy jsem koncept „tvar“ s dětmi procvičila využitím hrubé motoriky, mohli jsme se pustit do jeho konstrukce. Podzimní tématika v mateřské škole bývá „ježečková“, i my jsme ježka využili k prohloubení znalosti o rovném tvaru.

Vysvětlili jsme si, jak se dá rovný tvar zkonstruovat, každý dostal své pravítko s jehož pomocí pak děti doplňovaly bodliny na připravené šabloně ježka. Úkol se postupně stupňoval, takže několikátý den ježčí tématiky (při které samozřejmě došlo na povídání o zvířeti a jeho životě, hledání jeho stop, výrobu jeho doupěte plstěním ovčí vlny apod.) jsme se dostali na konstruování bodlin bez použití pravítka. Všechny děti úkol zvládly.

Během konstruování jsem dbala na to, aby mi děti řekly, co zrovna dělají a jaký to má tvar (tedy jsem do fáze selektivní asociace zapojila zrak, jemnou motoriku a samozřejmě řeč). Následovaly další úkoly a procvičování (s ohledem na věk dětí a jejich postup ve fázích učení se novému), jejichž vyvrcholením bylo poznání zákonitostí geometrického tvaru „trojúhelníku". K tomu jsme využili výrobu vánoční pohlednice. Na vánoční pohlednici jsme se rozhodli z barevného papíru vystřihnout vánoční stromek, který si každý sám, dle přání ozdobil (raznicemi, kresbou, malbou, samolepkami).

Vánoční strom jsme poskládali ze tří (a více) trojúhelníků. Při sestrojování trojúhelníku (některé děti dle šablony, jiné samostatně pravítkem) jsme si popisovali, co o tomto geometrickém tvaru víme. Děti samozřejmě rychle našly strany trojúhelníku a odhalily, že mají rovný tvar, zároveň spočítaly, že „rovné tvary" na předloženém obrazci našly tři.

> Děti při rozpoznávání jednotlivých tvarů nechybují, protože postupují od nejjednoduššího k nesložitějšímu. Jejich myšlení je tedy nepustí do těch operací, na něž ještě není zralé.

Mým úkolem, tedy úkolem pedagoga, v tuto chvíli je pouze popsat, že když nějaký obrazec (geometrický tvar) vypadá právě takhle (tedy, že má tři rovné tvary), pak mu říkáme „trojúhelník". Takto jsme postupně došli i k dalším geometrickým tvarům poskládaným z rovných tvarů. Můj postřeh k tomuto způsobu učení tvarům je ten, že děti při rozpoznávání jednotlivých tvarů nechybují, protože postupují od nejjednoduššího k nesložitějšímu, tedy je jejich myšlení nepustí do těch operací, na něž ještě není zralé.

Vnímání času: vztah k dnešku, roční období, měsíce a dny

U dětí předškolního věku očekáváme, že si osvojí pojmy související s časem. Tedy pojmy týkající se chodu roku a dne: roční období, měsíce, dny v týdnu, části dne. Pochopit tyto pojmy je velice náročný proces (na rozdíl od procesu pouhého naučení se pojmům), protože dítě předškolního věku má pouze několik málo let (považujeme-li za předškoláka dítě pětileté, pak na pochopení a uchopení těchto pojmů má dítě cca dva roky) zkušeností s chodem času. Aby dítě mělo opravdový POJEM (tedy jasný obsah, myšlenkovou stopu, vědění) o některém slovu ze zmíněné kategorie, musí ho prožít a uchopit, což je úkol velmi abstraktní a za kratičký život dítěte nemuselo k takovému pojetí dojít. Mnohdy nám děti opakují měsíce v roce (dny v týdnu, roční období) mechanicky, aniž by měly POJEM

o tom, kolik času uplyne od ledna do února, od pondělí do pátku, protože je touto zkušeností nikdo neprovázel, nebo na ni nejsou ještě dost zralé. (Obtížnější situaci s chápáním těchto pojmů mají děti bez režimu, děti v prostředí bez návyků a rituálů, bez opakujících se situací, které jsou pro správné chápání času nutným vodítkem.)

Abych uchopení a pochopení těchto pojmů dětem usnadnila, vytvořili jsme si časové koncepty, do nichž každý den zařazujeme „dnešek". Ve třídě nám visí kalendář s ilustracemi Josefa Lady, který děti našly pod stromečkem od Ježíška. Kalendář je měsíční, každý měsíc má svůj obraz a pod obrazem jsou vypsány jednotlivé dny, s červeně vyznačenými svátky. Ilustrace Josefa Lady jsem vybrala proto, že je děti zkrátka milují a také proto, že Josef Lada vystihuje skvěle typické znaky ročních období, svátků, změn v přírodě.

> Mnohdy nám děti opakují měsíce v roce (dny v týdnu, roční období) mechanicky, aniž by měly pojem o tom, kolik času uplyne od ledna do února, od pondělí do pátku.

Každý den ráno si s dětmi, po ranním cvičení dětské jógy a po zvířecím tělocviku, sedneme do kruhu, prohlédneme si obrázek na kalendáři (který je celý měsíc stejný), škrtneme fixou včerejší den a odpovíme si na otázky: Jaký je dneska den? Jaký je dneska měsíc? Jaké je dneska roční období? (Starší děti mi poté často ještě samy nabízejí otázku: Jaký je dneska rok?) Cílem této každodenní aktivity je, aby děti „pocítily" chod času vzhledem k „dnešku".

Dneska je totiž nejen nějaký den, ale také nějaký měsíc, roční období a rok. Děti jedině tak mají možnost poznat, kolikrát se změní den (a zopakuje týden), než se změní obrázek na kalendáři (tedy se změní měsíc). Pochopí, kolikrát se změní měsíc, než se změní roční období, jehož hranice máme v kalendáři viditelně označené a děti si tyto hranice rády kontrolují, aby nepropásly příchod nového ročního období, s nímž obvykle pojíme nějaké svátky nebo aktivity. A také poznají, kolikrát se změní měsíc a roční období, než skončí celý kalendář a s ním i celý rok.

Tím, že si dny na kalendáři škrtáme, mají děti možnost vidět, kde v měsíci se nacházíme (některé děti umí číslice, a tak i přečtou „kolikátého" máme dneska, což ale není podstatné a není to cílem této aktivity). Před koncem měsíce se bavíme o tom, jaký bude následující měsíc a co nám přinese. V určování ročních období dětem navíc pomáhají obrázky Josefa Lady. Takto konkrétně pomáhám dětem pojmout tak abstraktní obsahy, které se skrývají v konceptu času. Vnímám to jako užitečné pro všechny děti – ty, které režim mají a koncept času by zvládly přirozeně, bez tohoto intenzivního zprostředkování, si pojmy utřídí, mají radost z úspěchu a pomáhají ostatním. Velký užitek z takto verbalizovaného chodu času mají děti bez přirozeného režimu (který tímto částečně zprostředkuji) a děti cizinců (které si se mnou denně opakují české pojmy).

Cílem práce v předškolních klubech je rozvoj individuálních schopností každého dítěte. Ilustrační foto

Konceptuální učení a běžný, denní program v mateřské škole

Podrobněji byla tato metoda popsána v publikaci *Metodologie Grunnlaget: model pojmového vyučování*, kterou v roce 2013 vydala organizace Člověk v tísni, o. p. s. Těmito konkrétními příklady práce s dětmi metodou konceptuálního učení jsem chtěla především naznačit, jak koncepty prostupují běžným programem mateřské školy nebo předškolního klubu. Zároveň bych se ráda pokusila zbavit metody zprostředkovaného učení od často slýchaného předsudku obtížně zařaditelných, časově a finančně náročných způsobů výuky. Není tomu tak.

Při komunikaci s dětmi v procesu učení jsem si ujasnila podstatné pravidlo, které si při přípravě aktivit pro děti zpívám jako mantru: „méně je více“. A také „když dítě něco nechápe a nezvládá, je to moje selhání, ne jeho“. Veškeré aktivity, které pro děti chystám, plánuji vědomě s myšlenkou na to, „co touto aktivitou děti získají?“ Chci, aby si děti zkrátka „vyrobily ježečka“, nebo chci, aby při výrobě ježka poznaly nějaký z konceptů, na kterém mohou nadále stavět při dalším poznávání?

Pedagogická práce v předškolních klubech je, stejně jako jiná pedagogická činnost, o hledání způsobů, metod a didaktických postupů tak, aby pedagog co nejefektivněji rozvíjel cílovou skupinu. Za několik let působení udělaly pracovnice předškolních klubů nejednu dobrou zkušenost s různými metodami a didaktickými postupy. Zde nabízíme příklady několika z nich.

Lesní pedagogika

Pobyt v přírodě a aktivity venku, k nimž byla naše kolegyně z předškolního klubu inspirována návštěvou lesní mateřské školy Jurta v Nebočadech (a odborným výkladem pedagožky lesní mateřské školy), byl do programu předškolního klubu zařazen zejména s cílem rozvíjet hrubou motoriku dětí, jejich fyzickou zdatnost a obratnost. Pedagožka sledovala u dětí velkou tělesnou neobratnost, v jejímž důsledku děti nejsou schopné soustředění, mají špatnou formální stránku řeči apod.

Rozhodla se „jít naproti“ pravidlu vývojové psychologie, které říká, že z pohybů těla vzniká řeč a z řeči zase myšlení. Není možné „učit myslet“ děti, které se obtížně hýbou, zakopávají o vlastní nohy a nekoordinují své tělo. Sportovními a pohybovými hrami, stejně jako poznáváním zákonitostí přírody a chodu času v přírodě, zcela přirozeně tuto potřebu u dětí vyrovnává.

Les je pro nás jako hřiště

Spoustu věcí, které se jiné děti učí v klubovně, se my učíme venku. Les je pro nás jako hřiště, kde můžeme provádět jakékoli sportovní aktivity – děti přelézají překážky, běhají, skáčou, šplhají na stromy. Les je pro ně jako překážková dráha. Některé děti na tom byly pohybově (motoricky) tak špatně, že samy nevyšly ve čtyřech letech schody, pěší výlet byl po ně velký problém… pobytem v přírodě učím děti vztahu k přírodě, osvojujeme si názvy zvířat, učíme se o nich. Děti se v prostředí lesa učí korigovat svoje chování – učí se být v klidu, pohybovat se neslyšně, nerušit zvířata, relaxovat.

Při procházkách často pozorujeme veverky, které potkáváme téměř denně, učíme se poslouchat zpěv ptáků, hrajeme si na indiány a chodíme tiše, abychom nevyplašili zvířata, pozorujeme stopy zvířat a učíme se je poznávat. Program pro děti do lesa připravuji podle ročního období tak, abychom z tématu vyčerpali co nejvíc jak z hlediska rozvoje hrubé motoriky, tak jemné motoriky, tak myšlení. Například podzim hýří barvami a příroda se chystá ke spánku, děti pozorují měnící se barvy na listech a změny v přírodě. Sbíráme barevné listy a přírodniny a v Klubíku s nimi pracujeme.

Jemnou motoriku si děti venku procvičují například při stavbě domečků z přírodnin. Děti si nasbírají různý materiál a stanou se na chvíli stavaři. V zimě vyrážíme s batohy a zvířatům nosíme stará jablka a tvrdé pečivo, abychom jim zpestřili jídelníček, zavěsili jsme a staráme se o několik krmítek pro ptáky. Mám dojem, že děti se v prostředí lesa a přírody učí snáze. Nemám problém děti k aktivitám motivovat, což je pro mě znamení, že i nově osvojené dovednosti a znalosti budou pevnější.

Projektové vyučování

Každý z nás potřebuje jiný přístup k tomu, aby pochopil, pojal, získal znalost o určitém tématu, dostal do vědění určitý pojem. Projektové vyučování jako způsob práce, kdy určité téma vyčerpáme skrze rozličné aktivity (rozumové, výtvarné, poznávací, individuální i skupinové, prožitkové), je právě forma pedagogické práce, která má za cíl působit na všechny složky inteligence.

K formě projektového vyučování se rozhodla pracovnice předškolního klubu v Liberci, která měla věkově (a tedy i z hlediska kompetencí, znalostí a dovedností) velice nesourodou skupinu. Právě projektovým vyučováním zajistila to, že se každé dítě sytilo dle svých potřeb, každé dítě vyčerpalo z aktivit právě to, co bylo v jeho silách, ale přesto mohla skupina pracovat společně.

Inspirace waldorfskou pedagogikou

Pedagožka předškolního klubu v Kladně Tereza Mádlová zařazovala do aktivit předškolního klubu určité rituály a režimové prvky inspirované waldorfskou pedagogikou. Tyto prvky se rozhodla zařadit zejména proto, že děti z nepodnětného prostředí, které přicházely k ní do předškolního klubu, hodně bojovaly s režimem, který byl v klubu nastaven, ač byl tento režim minimální a v podstatě logický. Podařilo se jí vštípit dětem základní návyky nutné k fungování ve skupině předškolního vzdělávání a zároveň obohacovat řeč dětí.

Waldorfská pedagogika a předškolní klub

Vzhledem k mému předchozímu působení ve waldorfské mateřské škole, jsem se rozhodla zapojit do programu předškolního klubu některé prvky z této pedagogiky. Velkou a přínosnou inspirací bylo nastavení režimu dne – denní rytmus a využití konkrétních básniček či písniček. Říkanky s ukazováním se před každou činností opakují a děti díky nim hned ví, která aktivita bude následovat a co se bude dít. Například zvláštní básničku používáme pro umytí rukou před svačinou, jinou zase před jídlem. Říkáme ji vždycky všichni společně, společně pak jdeme do koupelny a také začínáme jíst. Takových básniček používáme během dne několik. Děti si díky tomuto nastavení na režim klubu zvykly poměrně rychle, věděly, co očekávat a dalo jim to pocit jistoty a klidu.

Spolupráce s rodinou

Proč se snažíme zapojit a spolupracovat i s rodinou dítěte, které navštěvuje předškolní klub? Protože jsme na základě našich zkušeností přesvědčeni, že bez spolupráce s rodinou, snahy o změnu v rodinném prostředí, ovlivňování motivace rodičů a jejich kompetencí, dosáhneme v oblasti zvyšování úspěšnosti dítěte v hlavním vzdělávacím proudu jen omezených výsledků. Práce s rodinou v rámci klubů si klade za cíl působit přímo na prostředí, ve kterém děti vyrůstají. Podpořit rodiče, naučit je nové věci, dodat informace, pomoci jim získat dovednosti, které budou potřebovat při složitém putování jejich dítěte vzdělávací kariérou.

Rodiče je nutno brát jako partnery, bez jejich spolupráce je veškeré úsilí marné. Ilustrační foto

Současný školský systém je nastaven tak, že pokud rodič nefunguje dobře, dítě selhává. Objektivně selhání znamená přesun na základní školu praktickou, ale jsou i méně viditelné a hmatatelné pohromy, třeba ztráta sebedůvěry a ambicí, pocit marnosti a zbytečnosti jakékoliv snahy o to něco se naučit, uspět.

Rodič je v tomto poli jeden z hlavních hráčů i soudců zároveň. Pokud uvěří, že vzdělání jeho dítěte má smysl a je potřeba a že jej můžou oni i děti za současného stavu zvládnout, je z velké části vyhráno. Jedná se o základní předpoklad, zbytek už je na dítěti, na učitelce, na škole, na psycholožce. Rodiče často sami mají nedokončené základní vzdělání a řadu věcí neumějí či neznají. Je potřeba je velmi podporovat.

Jedná se o bílé místo na mapě sociálních služeb, podpůrné programy pro rodiče předškolních sociálně znevýhodněných dětí zde do nedávna prakticky nebyly. Naše dosavadní zkušenost ukazuje, že by tato forma podpory, ať už v podobě cílených aktivit klubů nebo v podobě individuální práce s konkrétními rodinami, měla být pevnou součástí služeb realizovaných pro sociálně znevýhodněné děti.

Práce s rodinou se doplňuje a prolíná se s přímou prací s dítětem. Spolupráci s rodinou můžeme rozdělit na tyto základní okruhy:

1. Spolupráce vyplývající z docházky dítěte do předškolního klubu
2. Spolupráce ohledně domácí předškolní přípravy dítěte, zvyšování kompetencí rodiče v této oblasti
3. Poradenství a asistence – ostatní potřebné služby a instituce
4. Výběr vhodné a kvalitní základní/mateřské školky
5. Příprava a asistence u zápisu
6. Adaptační pobyty a aktivity
7. Podpora po ukončení docházky dítěte do klubu

1. Spolupráce vyplývající z docházky dítěte do předškolního klubu

Jedná se o zabezpečení základních podmínek, které jsou potřeba k zajištění pravidelné a bezproblémové docházky dítěte do klubu. Mezi probírané okruhy patří:včasné příchody a vyzvedávání, potřebné věci (svačina, bačkory, vhodné oblečení), základní přehled o činnosti dítěte v klubu, ocenění úspěchů, případné spolupráce při odstraňování potíží.

2. Spolupráce ohledně domácí předškolní přípravy dítěte, zvyšování kompetencí rodiče v této oblasti

Rodiče motivujeme k zájmu o to, co se dítě v předškolním klubu naučí, jaké jsou jeho pokroky, silné a slabé stránky. Rovněž zprostředkováváme informace o tom, co by mělo dítě v konkrétním věku umět. Nabízíme asistenci v domácím prostředí dítěte. Konzultace a podpora ohledně přípravy a domácích úkolů.

Příklady spolupráce s rodinou: Co má znát předškolák?

Matky dětí z předškolního klubu často chtějí vědět, co a jak se svými dětmi doma procvičovat. Před zápisem na základní školu se ptají, jak na tom jejich děti jsou, co umí a zda jsou jejich znalosti a dovednosti dostačující. Prostřednictvím individuální i skupinové spolupráce se snažíme o zodpovězení všech jejich otázek. Pro získání komplexní a ucelené představy toho, co by dítě v předškolním věku mělo umět, se osvědčila publikace *J. Bednářová, V. Šmardová: Diagnostika dítěte předškolního věku, Computer Press, a.s., Brno, 2008.*

Cílem aktivit je předat informace s konkrétním návodem, jak s dítětem v daném věku pracovat. Smyslem aktivity není znejistit matky, že jejich dítě něco neumí, neovládá, je nešikovné, ale zmapovat jejich aktuální stav, co zná bez ohledu na to, kolik mu je let. Důležité je stanovit si výchozí bod, od kterého se individuální práce dítě – rodič odrazí. Na začátku spolupráce dochází k představení oblastí, ve kterých se sleduje rozvoj a posun, poukazuje se zejména na jejich vzájemnou propojenost a podmíněnost.

Podkladem je nám výše zmíněná publikace *Diagnostika dítěte předškolního věku*, která se podrobně věnuje těmto oblastem:

- motorika, grafomotorika
- zrakové vnímání a paměť
- sluchové vnímání a paměť
- vnímání prostoru
- základní matematické představy
- řeč (myšlení)
- sociální dovednosti
- sebeobsluha (samostatnost)
- hra

Každou oblast si podrobně představíme. Snažíme se o přesah i do anatomie lidského těla, bavíme se o tom, jak pracuje mozek a centrální nervový systém, smyslové orgány a vnímání, co je to paměť, propojenost oka a ruky. Nejprve je dán prostor samotným matkám, aby se vyjádřily, co si pod danou oblastí představují. Dále si představíme konkrétní dovednosti. Rodičům se tak otevírají nové oblasti, ve kterých mohou dítě rozvíjet. Díky doporučenému věku si také mohou udělat představu, jak na tom jejich dítě je.

Rodiče předškoláků mají prostor zamyslet se, jak své dítě pozorují a vnímají. Zda dovednost nezvládá, zvládá s dopomocí či zvládá samostatně. A pokud ne zcela zvládá, přicházíme s konkrétním návodem, jak nenásilnou, hravou formou pracovat s dítětem i v domácím prostředí. Publikace nám uceleně také nabízí náměty pro rozvoj schopností a dovedností dle věku. Na konkrétních pracovních listech si ukazujeme, co v dítěti rozvíjí. Větší prostor je poté věnován oslabení v jednotlivé oblasti s poukázáním dopadu na školní schopnosti, dovednosti a výkony.

Při skupinových aktivitách se rozdělíme do dvojic a matky tak mají možnost simulovat práci rodič – dítě. Mohou si vyzkoušet, jak dítě na daný úkol motivovat. Jaké prostředí pro ně připravit. Myslet na to, že pokud bude dítě unavené, bude mít hlad, žízeň je možné že nevykáže objektivní úroveň dovedností a schopností. Vyzkoušejí si práci s diagnostickými tabulkami, jak dítěti vysvětlit zadání úkolu, jak tabulku vyplnit. Vyzkoušejí si, jak vnímat zaujetí dítěte, jeho soustředění.

(Ústí nad Labem – Předlice, Alžběta Říhová)

Pro rodiče je vždy výhodou, pokud předškolní kub leží v blízkosti jejich bydliště. Ilustrační foto

Příklady spolupráce s rodinou: Johanka a její rodina

Hanzalovi navštívili náš Předškolní klub, protože se jim nepodařilo zajistit mateřskou školu pro jejich nejstarší dceru Johanku. O klubu, který funguje nedaleko jejich bydliště, se dozvěděli od přátel, kteří s námi již nějaký čas spolupracují. Pan Hanzal a jeho manželka mají tři děti. Johanka je nejstarší a v létě jí bude šest let, mladším bratrům jsou tři a dva roky. Oba rodiče si přáli, aby poslední rok, před tím, než půjde jejich dcera do školy, navštěvovala mateřskou školu. Avšak ty, které osobně obešli v průběhu září, měly již plnou kapacitu a bylo jim sděleno, že Johanku z tohoto důvodu přijmout nemohou. Dětská lékařka na Hanzalovi v tomto ohledu také apelovala, a důrazně jim doporučila, aby dcera docházela do mateřské školy. Dokonce jim pohrozila tím, že mohou přijít o sociální dávky, které pobírají, pokud dceru do školky nepřihlásí.

S Hanzalovými jsme se společně s kolegyní sešly, abychom společně probrali podmínky spolupráce. Abychom si řekli, jak náš klub funguje, co můžeme v rámci spolupráce nabídnout, v čem je můžeme podpořit, a také, co od nich, jakožto zákonných zástupců, očekáváme my. Jedna schůzka proběhla v prostorách klubu, druhá v domácnosti. Seznámily jsme se s prostředím, ve kterém rodina funguje, poznaly jsme i dva mladší sourozence, se kterými Johanka vyrůstá. Rodiče nám představili maminku pana Hanzala, u které nyní celá rodině provizorně žije. Příliš soukromí a prostoru byt neposkytuje, Hanzalovi pro sebe mají vyhrazenu jednu malou místnost, do které se kromě postelí pro všechny a skříně už nic dalšího nevejde.

Společný čas rodina tráví v obývacím pokoji, který je současně i pokojem babičky. Hanzalovi se nám svěřili, že by se chtěli co nejdříve osamostatnit, pronajmout si byt, kde by mohli s dětmi bydlet ve více vyhovujících podmínkách. Kde by děti měly vlastní pokoj, prostor na hraní a zázemí. Pan Hanzal se snaží již několik měsíců hledat práci, prozatím, však kromě drobných přivýdělků, marně.

> S Hanzalovými jsme se společně s kolegyní sešly, abychom si řekli, jak náš klub funguje, co můžeme nabídnout, v čem je můžeme podpořit, a také, co od nich očekáváme my.

Nutnost, aby Johanka navštěvovala nějaké předškolní zařízení, byla více než zřejmá. Hanzalovi v tomto ohledu byli silně motivováni k tomu, aby pro dceru takovou možnost zajistili. Ke konci měsíce října tak Johanka začala do Předškolního klubu docházet. Rodiče ji do klubu doprovázeli pravidelně, ráno ji většinou vodil pan Hanzal, v poledne ji vyzvedávala maminka společně s mladšími bratry. Johance se v klubu velice líbilo. V mnoha ohledech byla samostatná, ráda se učila novým věcem, ráda se kamarádila s dalšími dětmi. Její slovní zásoba byla na velice dobré úrovni, uměla si o věci říci, uměla verbalizovat své pocity i potřeby. Ostatním kamarádům v klubu ochotně pomáhala.

V průběhu listopadu se uskutečnilo setkání se zákonnými zástupci dětí, které do klubu docházejí. Na setkání přišel i pan Hanzal. Společně s ostatními rodiči se dozvěděl, co vše v klubu s dětmi děláme, čemu se věnujeme, co vyrábíme a čemu se učíme. Dozvěděl se také, co vše nás do konce roku ještě čeká, kam pojedeme na výlet, jak probíhají návštěvy mateřské školy, kde v rámci adaptačních pobytů trávíme pravidelně jedno dopoledne v týdnu. Pan Hanzal byl také jedním z rodičů, jejichž děti jsou ve věku, kdy musí absolvovat zápis k povinné školní docházce. Proto byl pozván na setkání, které bude věnováno právě tomuto tématu, kde se dozví veškeré potřebné informace. Pan Hanzal tehdy po schůzce přišel a svěřil se s tím, že prozatím se ženou vůbec nevědí, kam dceru do školy přihlásit. Tehdy jsme ho ubezpečily, že právě k takovému rozhodnutí jim dopomohou informace, které se dozvědí na dalším setkání.

> Pan Hanzal byl také jedním z rodičů, jejichž děti jsou ve věku, kdy musí absolvovat zápis k povinné školní docházce. Proto byl pozván na setkání, kde se dozví veškeré potřebné informace.

Konec kalendářního roku předznamenaly Vánoce a všechny radosti s nimi spojené. I v Předškolním klubu jsme měli vánoční atmosféru a pro rodiče i další příbuzné jsme s dětmi uspořádali vánoční besídku, malé posezení spojené s různými aktivitami, které mohli rodiče dělat společně s dětmi. Hanzalovi přišli společně s mladšími dvěma syny. Z besídky, kde děti s radostí přednesly všechny naučené básničky, písničky a říkanky, byli

všichni velice mile překvapeni a hezky předvánočně naladěni. Hanzalovi se ochotně a rádi zapojili do společných činností. Prostřední syn Tomáš byl ve předškolce jako ryba ve vodě. Vzhledem k aktuální nenaplněné kapacitě jsme rodičům nabídly, že by i Tomáš do klubu mohl docházet. Hanzalovi tuto nabídku uvítali, Tomášovi byly nedávno tří roky, doma se prý často nudí a potom zlobí, zároveň je zvídavý. Johanka ho prý již naučila několik říkanek, které se v předškolce naučila a často mu také vypráví, co vše tu společně děláme.

Hned v prvním týdnu nového roku jsme se v rámci plánovaného setkání sešly s Hanzalovými a dalšími rodiči, abychom si společně řekli něco o zápisech do školy, které brzy se svými dětmi absolvují. Od obecných informací jsme se dostaly k těm konkrétním, které se týkaly základních škol, o kterých již někteří rodiče přemýšleli. I Hanzalovi v té době byli rozhodnuti, že by svou dceru chtěli přihlásit do základní školy nedaleko svého bydliště, o které se doslechli, že je dobrá, že je zde pro žáky spousta volnočasových kroužků, je zde hezké hřiště. Pan Hanzal uvažoval ještě o jedné ze základních škol, která je také blízko, ale protože tam chodí příliš mnoho dětí z okolí, škola má docela špatnou pověst, s manželkou se proto rozhodli takto. Nezbývalo než se společně podívat do seznamu termínů zápisů jednotlivých škol a zvýraznit ten, který se týkal právě vybrané školy.

> Podobně jako ostatním rodičům i Hanzalům byla nabídnuta asistence v podobě doprovodu k zápisu, pan Hanzal ji však odmítl se slovy, že to zvládne. V tomto rozhodnutí jsme jej podpořily.

O týden později nás v Předškolním klubu navštívil pan učitel Karel. Přišel pozdravit všechny děti a ty starší pak jednoho po druhém pozval k zápisu na nečisto. Stejně tak i Johanku a její maminku. Johanka si tak vyzkoušela, jak takový zápis bude vypadat. Pan učitel Karel se ptal na všechno, co by mohlo zajímat i paní učitelku u opravdického zápisu. Johanka se zpočátku styděla, poté se ale rozmluvila a se spoustou úkolů a všetečných otázek si nakonec poradila. Maminka přihlížela, společně jsme se poté ještě o některých věcech poradily.

Podobně jako ostatním zákonným zástupům i Hanzalům byla nabídnuta asistence v podobě doprovodu k zápisu, pan Hanzal ji však odmítl se slovy, že si myslí, že to zvládne. V tomto rozhodnutí jsme jej podpořily. Ačkoli byl Johance nakonec u samotného zápisu doporučen odklad školní docházky, celkovou situaci zvládla na výbornou. Hanzalovi si touto zkušeností také upevnili některé dovednosti a až k zápisu půjdou příště, s Johankou či s mladšími syny, budou již připraveni a budou vědět, co mohou čekat.

Hanzalovi nyní čeká návštěva pedagogicko-psychologické poradny, kde Johanku vyšetří a taktéž doporučí odklad školní docházky. I tato zkušenost bude pro Hanzalovi nová, proto jsme v rámci několika konzultací již hovořili o tom, jak by takové vyšetření mohlo probíhat a co vše bude potřeba. Hanzalovi nás v tomto ohledu požádali o podporu, kterou

jim v rámci spolupráce rády poskytneme, do poradny je například v případě potřeby doprovodíme. Johanka bude do konce školního roku navštěvovat Předškolní klub společně s mladším bratrem Tomášem. Aby se mohla ještě lépe připravit na první třídu, bude dobré, aby poté docházela do přípravného ročníku nebo do klasické mateřské školy. I na toto téma s Hanzalovými hovoříme a sdílíme tolik potřebné informace.

Panu Hanzalovi jsme zprostředkovaly službu, kterou by mohl využít při hledání zaměstnání. Podle posledních zpráv to vypadá, že se rodina možná bude moci v dohledné době přestěhovat. Pan Hanzal dochází do zaměstnání, zatím ve zkušební době, ale s prací je zatím spokojený. Rodina by tak mohla být díky pravidelnému příjmu finančně stabilizována, s hledáním vhodného ubytování jim rádi pomohou někteří z našich kolegů.

(Předškolní klub, Plzeň, Michaela Vizinová)

3. Poradenství a asistence – ostatní potřebné služby a instituce

Pracovníci předškolních klubů mohou rodiče podpořit i v dalších záležitostech. Jedná se zejména o doporučení a asistenci u domlouvání a návštěv:

- u logopeda
- v pedagogicko-psychologické poradně
- lékařů – specialistů (oční) atd.

4. Výběr vhodné a kvalitní základní/mateřské školky

Pracovník klubu by měl mít přehled o všech možnostech, dostupnosti, kvalitě a specifikách všech místníc mateřských a základních škol. Na toto téma dochází k pravidelnému sdílení informací, a to většinou formou porady, která by se měla konat v dostatečném předstihu před zápisy. Tohoto setkání se účastní všichni pracovníci z různých služeb, shrnou aktuální dostupné informace o jednotlivých institucích a popíšou své zkušenosti. Vše může probíhat formou rodičovské schůzky anebo individuálních konzultací.

Téma kvality a dostupnosti škol otevírá palčivé téma segregovaných škol a základních škol praktických, na kterých sociálně ohrožené děti z mnoha důvodů často končí. Cílem těchto aktivit je dát rodičům co nejvíce informací, na jejichž základě se mohou jednak kompetentněji rozhodnout o své volbě a také více porozumí celému systému, svým povinnostem, možnostem a právům.

5. Příprava a asistence u zápisu

Čas před zápisy (prosinec, leden, únor) bývá v rámci klubu ve znamení přípravy na tuto velkou událost. To se netýká pouze dětí, intenzivněji spolupracuje i s jejich rodinami. Velmi se nám osvědčily „zápisy na nečisto“ a doprovody rodin k zápisům. A to zvláště

v případech, kdy se rodiče snaží změnit zajeté pořádky a rozhodnou se zapsat své dítě na školu, která je okolím vnímaná jako „elitní“, nebo na kterou děti z místní sociálně vyloučené lokality tradičně nechodí.

Příklady spolupráce s rodinou: Markéta a její rodina

Eva (32 let) je matka dvou dětí (dcery ve věku 5 a 2,5 roku), je vdaná, bez zaměstnání Její manžel (32 let) rovněž, ale velice často pracuje na černo na různých stavbách. Rodina bydlí v domě v Prostřední ulici v ústeckých Předlicích. Dceru Markétu matka přivedla, když jí byly čerstvě 3 roky. Do klubu již docházel Markétin bratranec. Markéta zde však v prvních dnech nechtěla zůstávat – do té doby byla vždy pouze s rodiči či blízkými příbuznými. Ovšem to se po několika dnech docházení změnilo. V prvních měsících jsem se u ní zaměřila zejména na rozvoj jemné motoriky, rozpoznávání barev aj. Markéta je bystrá, velice rychle si osvojuje nezbytné znalosti a dovednosti.

Eva se zpočátku programu s rodiči vyhýbala, nejevila zájem. To se však zlomilo v okamžiku, kdy se odhodlala volnočasové aktivity přece jen vyzkoušet. Od té doby začala docházet do klubu pravidelně a téměř vždy se účastní veškerých aktivit. Kluby matek vedené kolegyní, které byly zaměřeny na osobnostní rozvoj, navštěvovala zprvu také jen sporadicky – i to se však v poslední době zlepšilo.

> Eva je na dceru velmi hrdá, je ráda, že dceru do kroužku přihlásila. Rovněž o tom vypráví ostatním matkám. Může být pro ně tolik potřebnou inspirací.

Markéta má velice ráda tanec a jakýkoli pohyb, proto jsem její matce doporučila, ať ji přihlásí do nějakého tanečního kroužku. I když to trvalo téměř rok, v letošním roce se to podařilo. Tréninky jsou každý týden (před vystoupením i více) v centru města, kam ji musí ona nebo manžel vždy dovézt a odvézt. Také chodí na Markétina vystoupení, kterých již několik proběhlo. V příštím měsíci mají vystoupení v městském divadle, kam jsem byla pozvána i já. Eva je na dceru velmi hrdá, je ráda, že dceru do kroužku přihlásila. Rovněž o tom vypráví ostatním matkám. Může být pro ně tolik potřebnou inspirací.

Rodiče se nakonec rozhodli Markétu přihlásit na Základní školu Palachova na Klíši, kterou pokládám za kvalitní nesegregovanou školu. Je si vědoma, že Markétu bude muset každý den minimálně v prvních letech do školy dovážet a opět ji z ní vyzvedávat. Inspirací se stala její švagrová, která tam již dováží svého syna, rovněž absolventa klubu. Zápis dcera zvládla bez problémů, pochválena. Je potěšitelné, že se Eva začala o vzdělání své dcery daleko aktivněji zajímat. Své povinnosti si plní svědomitě, nedávno se sama zeptala, kde je možné koupit nějaké materiály. Poradila jsem Levné knihy a ona zde pravidelně nakupuje.

Chodí-li již do klubu starší sourozenec, je zpravidla rozhodnuto. Ilustrační foto

S Evou spolupracuji již třetím rokem a tato spolupráce se rok od roku zlepšuje – co se týče její aktivity, která se zvyšuje, jeví zájem. Dle jejích slov je s chodem a průběhem klubu spokojená. Rovněž, když je potřeba vyřídit různé náležitosti (dávky apod.), odkáži vždy na některou z mých kolegyň.

(Předškolní klub Stromeček Předlice, Michaela Píšová)

Příklady spolupráce s rodinou: Daniel a jeho rodina

Danielova matka bydlí se čtyřmi syny v nájemním bytě 1+1 v Mojžíři, synové jsou ve věku pět, sedm, osm a dvanáct let. V domácnosti občas přebývá i její partner, který je otcem nejmladšího syna Daniela. Otec ostatních dětí s rodinou není v kontaktu, výživné neplatí. Danielova matka je nezaměstnaná, partnerův příjem je nestálý, pracuje příležitostně bez smlouvy, rodina je závislá na státní sociální podpoře.

Na pomoc pracovníků organizace Člověk v tísni obrátila poprvé v roce 2011 ohledně splácení dluhů. Byla obeznámena o službách v Mojžíři a v případě potřeby aktivně vyhledávala pomoc terénních sociálních pracovníků. V roce 2013 byl v Mojžíři otevřen předškolní klub Stonožka, o kterém se dozvěděla od jiné matky. Neváhala a přišla k zápisu s nejmladším synem Danielem.

V té době byly Danielovi čtyři roky, jeho šestiletý bratr navštěvoval přípravný ročník a nejstarší bratři základní školu v Mojžíři. Daniel docházel do klubu pravidelně a také celková spolupráce s rodinou fugovala bez větších problémů, což byla zejména zásluha aktivního přístupu jeho matky. Daniel byl už od začátku velmi bystrý a zvídavý chlapec, který oplýval pohybovými dovednostmi. Často však překypoval energií příliš. Bylo zapotřebí usměrnit jeho neposednost, aby byl schopen soustředit se i na práci u stolu. Jemná motorika a grafomotorika u něj byla rozvinuta na velmi nízké úrovni, a proto jsme se na tuto oblast zaměřili i při individuální práci, která probíhá v domácím prostředí. Nejdříve jsme vyhradili prostor pro práci, kde by mohl Daniel s matkou pracovat na zadaných úkolech. Používali jsme zejména pracovní listy, které jsem průběžně připravovala spolu se cvičeními a podklady na víkend.

> Navštívily jsme proto třídní učitelku, společně se nám podařilo matku ubezpečit, že je Adam snaživý a s podporou matky nástup zvládne.

S blížícími se zápisy začala Danielova matka řešit, kam syna umístí. Poskytla jsem jí proto informace o možnostech vzdělávání v mateřské škole a přípravném ročníku. Během našeho rozhovoru se mi svěřila, že má obavy o staršího syna Adama, který již druhým rokem navštěvuje přípravný ročník. Adam má zdravotní omezení, které snižuje jeho tempo učení, diagnóza ještě není jasná, čeká jej ještě řada vyšetření. Má strach, že když nebude učivo zvládat, přeřadí ho do základní školy praktické. Navštívily jsme proto třídní učitelku, společně se nám podařilo matku ubezpečit, že je Adam snaživý a s podporou matky nástup do školy zvládne. Hovořily jsme také o dalších podpůrných službách, které by mohla využít, mezi které patří asistent pedagoga či doučování.

Matka přihlásila Daniela do přípravného ročníku, ale během zápisů se na mne opět obrátila s prosbou, že by přeci jen byla raději, kdyby chodil do školky. Opět jsme zkonzultovaly veškeré výhody a nevýhody předškolního vzdělávání v mateřské škole a přípravném ročníku. Shodly jsme se, že vhodnější by pro Daniela byla školka, a tak jsem ji pomohla podat přihlášku. I přes toto rozhodnutí Daniel nakonec nastoupil do přípravného ročníku, kde se mu daří dobře, jen občas bojuje se svou neposedností.

Druhý syn Adam nastoupil do 1. třídy a hned na začátku školního roku vyslovila jeho matka zájem o doučování. Zkontaktovala jsem proto koordinátora podpory vzdělávání a záhy začalo v rodině probíhat pravidelné doučování. Rodina si službu velmi chválí a efektivitu vnímá i Adamova třídní učitelka. Na pololetním vysvědčení měl samé jedničky a od paní učitelky dostal velkou pochvalu. I nadále zůstáváme s rodinou v kontaktu, matka se i s dětmi účastní akcí pořádaných předškolním klubem.

(Předškolní klub Stonožka Mojžíř, Michaela Mrňousová)

Příklady spolupráce s rodinou: Lenka a její rodina

Lenčina rodina se před rokem přestěhovala z Předlic do Mojžíře. Matka má s partnerem osm dětí, nejmladšímu synovi je půl roku a nejstaršímu synovi je devět let. Otec má v péči ještě dvě děti z předchozího vztahu, patnáctiletou dceru a o dva roky staršího syna. Celkem tedy v nájemním bytě 3+1 bydlí dva dospělí a deset dětí. K tomu se ještě starají o psa. Základní školu navštěvuje pět dětí, z toho se tři vzdělávají v základní škole praktické. Matka je na mateřské dovolené, otec je nezaměstnaný, rodina je tedy zcela závislá na státní sociální podpoře.

Lenka bydlí v paneláku ve stejném vchodě, kde působí náš předškolní klub Stonožka. Tušila jsem, že je v rodině hned několik předškolních dětí, a tak jsem oslovila matku s nabídkou naší služby. Projevila velký zájem a dohodly jsme se na vstupním pohovoru. Do předškolního klubu zapsala čtyřletou Báru a pětiletou Lenku. Ukázalo se, že rodina během stěhování zanedbala zápis sedmileté dcery do 1. třídy, a tak jsme kontaktovali základní školu v Mojžíři, kde rodině ochotně pomohli situaci vyřešit.

> Mladší sestra Bára přišla první den s dudlíkem v puse a ještě pár týdnů pro ni bylo těžké se odloučit od matky. Lenka si naopak pobyt v klubu užívala už od prvního dne.

V září nastoupila Bára s Lenkou do předškolního klubu, pro obě dívky to byla úplně první zkušenost s tímto typem zařízení. Už od začátku bylo také zřejmé, že se předškolní přípravě nevěnují ani s rodiči doma. Mladší sestra Bára přišla první den s dudlíkem v puse a ještě pár týdnů pro ni bylo těžké se odloučit od matky. Lenka si naopak pobyt v klubu užívala už od prvního dne.

Z počátku neuměla Lenka pojmenovat jedinou barvu ani napočítat do tří, úchop pastelky byl křečovitý se špatně poskládanými prsty. Stále se u ní přetrvávají potíže s mluveným projevem, zejména s výslovností, téměř nikdo jí nerozumí. Oproti tomu je velice samostatná v sebeobsluze, je zvyklá pomáhat i mladší sestře. Bohužel vztah mezi sestrami není vždy vřelý, často mezi sebou soupeří a vznikají i vyhrocené konflikty, kdy jsou k sobě agresivní. U Lenky se také začaly projevovat výkyvy nálad a emocí. Někdy je velmi apatická, v případě konfliktu se občas projeví záchvat vzteku, většinou se ale uzavře a schová se pod stůl. Lenka je jinak snaživá, hodná dívka, která ráda pomáhá učitelům, často také vyžaduje tělesný kontakt, sedá si na klín, přijde si pro pohlazení, objetí. Fyzický kontakt u Lenky funguje dobře právě i při řešení záchvatových stavů.

V individuální práci jsme se společně zaměřili zejména na požadavky k zápisu, procvičování barev, počítání, rozvoj grafomotoriky a správnou výslovnost. Matce průběžně připravuji pracovní listy a cvičení na doma, aby se do předškolní přípravy zapojili i rodiče.

Pro rodiče jsou předškolní kluby cenným zdrojem potřebných informací. Ilustrační foto

Často ale tuto roli zastává Lenčina patnáctiletá sestra. Matce jsem také doporučila logopedickou péči pro obě dcery a poskytla jsem jí seznam klinických logopedů v Ústí nad Labem. Doposud ale děti neobjednala. Před zápisem do školy si Lenka v klubu vyzkoušela zápis na nečisto. Matce jsem ukázala několik aktivit, jak mohou procvičovat barvy a tvary doma, poskytla jsem jí potřebné informace k zápisu, ale i přesto termín propásla. Ani po následných výzvách a připomínání rodičovské povinnosti matka s Lenkou nedošla k pozdějšímu dodatečnému zápisu. Až posléze matka kontaktovala ředitele základní školy a dojednala si náhradní termín.

Lenka dělá velké pokroky každý měsíc. Postupně si zapamatovala základní barvy, dokáže napočítat do deseti začíná se orientovat v základních tvarech. Úchop pastelky je uvolněný, občas ještě špatně poskládá prsty, ale po upozornění to napraví. Ráda a pečlivě vybarvuje, vývoj kresby je však ještě opožděný, např. kresba postavy daleko víc připomíná hlavonožce. Mnohem déle vydrží u jedné činnosti a záchvaty vzteku ustoupily. V mluveném projevu jsou patrná zlepšení zejména v tom, že řeč užívá aktivněji ve spontánní hře i společných aktivitách. Básničku sice umí interpretovat, ale výslovnost je stále špatná a vyžaduje odbornou pomoc logopeda. I přes velké pokroky, které Lenka během půl roku učinila, je pravděpodobné, že dostane odklad školní docházky a doporučení do přípravného ročníku.

(Předškolní klub Stonožka Mojžíř, Michaela Mrňousová)

6. Adaptační pobyty a aktivity

Jedná se o předem domluvenou a plánovanou spolupráci předškolního klubu s konkrétní mateřskou školou (nebo více školkami), která spočívá zejména ve vzájemných návštěvách a společné účasti na běžných aktivitách dne. Aktivity (dny, pobyty) realizují společně učitelky mateřské školy a předškolního klubu, probíhají pravidelně a dlouhodobě. Často jsou zapojeni rodiče dětí z předškolního klubu, kteří školku také navštěvují. Cílem je seznámit je i jejich děti s prostředím klasické mateřské školy. Odbouráním vzájemných negativních představ a předsudků, které panují jak ze strany rodičů dětí z předškolního klubu, tak ze strany učitelek a rodičů dětí ze školky. Tento nástroj se ukázal jako velmi funkční, adaptační aktivity v rámci předškolních klubů jsou velmi rozmanité a věnujeme jim v této publikaci samostatnou kapitolu.

Příklady spolupráce s rodinou: Kristýna a její rodina

Kristýna vyrůstá u svých prarodičů (rodiče otce), kteří se o ni starají prakticky od narození. Zhruba do třech let měli Kristýnu prarodiče v péči neoficiálně. S vyřízením pěstounské péče pomohla babičce pracovnice organizace Člověk v tísni. Její babička je několik let registrovaná na úřadu práce a stará se o svého druha, který je po infarktu v invalidním důchodu. Sama má také zdravotní problémy se zády a nohami. Spolu s Kristýnkou je u prarodičů v pěstounské péči také její sestřenice, která je nyní na odborném učilišti. V domácnosti také bývá velice často další sestřenice, která bydlí nedaleko.

> V rok nástupu navštěvovalo předškolní klub více dětí, které měly jít k zápisu, proto bylo zapotřebí věnovat se Kristýnce individuálně. S tím pomohla nejvíce asistentka klubu.

Rodiče bydlí v malé obci cca 15 kilometrů od Sokolova. Jsou ve věku do 35 let, nezaměstnaní. Kristýna se s nimi, hlavně s otcem, který bydlí v Sokolově, často vídá. Rodiče se starají o dalších osm dětí. Kristýna se svým bratrem dvojčetem (žije u rodičů) se narodili jako šesté a sedmé dítě. Vzhledem k počtu dětí, má rodina často finanční problémy. Prarodiče dívky se snaží vypomoci občas i finančně nebo nákupem drobností pro ostatní děti.

Babička přihlásila Kristýnku do předškolního klubu několik dní před třetími narozeninami. Kristýna se neuměla dělit o hračky, vyžadovala pozornost, byla netrpělivá, její soustředění nemělo dlouhého trvání, nechtěla se zapojovat do kolektivních aktivit a potřebovala velkou pomoc při sebeobsluze. Bylo znát, že prarodiče jí plní prakticky všechna přání a vzhledem k jejich věku a zdravotnímu stavu, jí nemohli dát vše potřebné ke správnému rozvoji. V rok nástupu navštěvovalo předškolní klub více dětí, které měly jít k zápisu, proto bylo zapotřebí věnovat se Kristýnce individuálně. S tím pomohla nejvíce asistentka klubu.

Kristýna navštěvovala klub téměř dva roky. Během této doby chodila pravidelně, babička její absenci vždy včas omluvila. Díky individuální práci a pravidelné docházce se u Kristýny vyvíjely její dovednosti v souladu s jejím věkem. Více se zapojovala do aktivit, skamarádila se s dětmi a klub navštěvovala velice ráda. Velice ráda a rychle se učila říkadla, písničky a básničky. Několikrát se stalo, že jí babička uvěřila, když doma řekla, že se s ní nikdo nebavil a nehrál. Většinou šlo však spíše o to, že Kristýnka nebyla přímo středem pozornosti. Babičce bylo zapotřebí vždy vysvětlit, jaká je skutečnost. Nerozuměla s matkami ostatních dětí, takže se společných akcí zúčastňovala velice sporadicky. Zhruba po roce a čtvrt spolupráce se však i ona občas zúčastnila besídky i výletu a celkově bylo znát posílení důvěry k pracovníkům, se kterými se v klubu setkávala.

Babičce bylo po roce doporučeno, aby svou vnučku zapsala do běžné mateřské školy. Kristýna udělala totiž opravdu velký pokrok a docházka do školky by jí pomohla v dalším rozvoji daleko lépe než klub. Babička však o zápis do mateřinky neměla zájem. Chtěla ji zapsat případně až v pěti letech, rok před nástupem do školy. Asi týden po té, co zápisy proběhly, změnila názor. Uvědomila si, že docházka Kristýny do školky by pomohla také jí, protože by měla více klidu na obstarávání domácnosti a péči o svého druha. V tu dobu však byla ve školce naplněna kapacita na další školní rok, ale paní ředitelka slíbila, že pokud se místo uvolní, nabídne místo Kristýnce.

Babička souhlasila s návštěvou školky, která proběhla v rámci adaptačního odpoledne. Poznala prostředí a na další podrobnosti ohledně docházky se mohla zeptat přímo paní ředitelky.

V polovině dubna se místo opravdu uvolnilo. V tu dobu ovšem opět babička nejevila takový zájem. Při rozhovorech bylo zjištěno, že změna názoru byla způsobena uvědoměním si, že Kristýnka by jako dítě, které nepůjde příští září do školy, musela hradit úplatu za předškolní vzdělávání, což by bylo pro domácnost náročné. Také se babička zmínila, že má v klubu výlety a vše zdarma. Pracovnice vysvětlovala výhody, které převažují nad nevýhodami, které z nástupu Kristýny do školky vyplývaly. Babička souhlasila s návštěvou školky, která proběhla v rámci adaptačního odpoledne. Poznala prostředí a na další podrobnosti ohledně docházky se mohla zeptat přímo paní ředitelky. Kristýnka, která to zde díky několika společným aktivitám klubu a školky znala, byla z adaptačního odpoledne nadšená. Její babičce se prostředí také líbilo a po rozhovoru s paní ředitelkou již byla přesvědčena. Při vyřizování potřebné administrativy využila babička pomoci pracovnice klubu.

Ke konci docházky znala Kristýna barvy, uměla počítat do pěti, neměla téměř žádné problémy se sebeobsluhou a byla velice zdatná v hrubé i jemné motorice. Během prvních asi šesti týdnu od nástupu do mateřské školy, chtěla babička několikrát svou vnučku „vrátit“ do předškolního klubu. Kristýnka nechtěla ve školce po obědě spát a byla v jiné

třídě než další děti, které s ní navštěvovaly klub, tudíž si musela zvyknout na úplně nový kolektiv. Babičce byla poskytnuta podpora k vytrvání v docházce do školky. Předškolní klub měl kapacitu již plnou a v pořadníku bylo už několik zájemců. Doporučili jsme jim také, aby Kristýnku vyzvedávala po obědě, než se půjde spát. Obě na tento návrh přistoupily, což se vyplatilo. V současné době je již Kristýna ve školce až do odpoledne. Když se někdy na vycházce nebo na hřišti potkají děti z předškolního klubu s těmi ze školky, je vidět, že je spokojená a pobyt v mateřské škole jí prospívá. Při rozhovoru s babičkou se vše jen potvrzuje.

(Předškolní klub Kereka Sokolov, Marie Jelínková)

7. Podpora po ukončení docházky dítěte do klubu

Poté, co dítě předškolní klub opustí, se jedná zejména o poradenství a podporu rodiny při nástupu do mateřské a základní školy a doporučení návazných služeb. Při ukončení docházky dítěte vypracovává pracovník Závěrečnou zprávu, která shrnuje a popisuje celé působení dítěte v klubu. Zpráva by měla obsahovat informace o tom, na co byla zaměřena pozornost nejvíce, slabé, silné stránky dítěte, doporučení. Jedna z posledních konzultací s rodinou se týká právě tohoto shrnujícího závěrečného hodnocení. Rodičům je také nabídnuto seznámení budoucího učitele dítěte s touto závěrečnou zprávou. S předáním závěrečné zprávy musí rodič souhlasit, podepisuje souhlas se závěrečným hodnocením činnosti dítěte v rámci předškolnímu klubu.

Pracovník předškolního klubu by měl mít přesné informace, do jakého zařízení dítě po prázdninách nastupuje, kdo bude jeho třídní učitel, aktuální kontakt na rodiče. Pokud je to možné, doporučujeme zůstat s rodinou „absolventa“ v kontaktu, navštívit je v průběhu září a zeptat se, jak se dítěti daří a zjistit, jak nástup do školy/školky proběhl. Rodina by měla vědět, že se v případě potíží může přijít do předškolního klubu kdykoliv poradit. Rovněž je doporučen kontakt s rodinou po prvním vysvědčení.

Příklady spolupráce s rodinou: Anna a její rodina

Anna je jedináček s bilingvní výchovou. Bydlí jen s maminkou v podnájmu. Druhý rodič žije ve Francii, kde rodina žila dříve. Anna do klubu začala chodit na konci roku 2013 poté, co se s maminkou přistěhovaly, a nějaký čas navštěvovala běžnou školku, se kterou ale byly velice nespokojené. Slovní zásoba Anny v češtině nebyla velká, zároveň si musela zvykat na kompletně nový život v novém prostředí.

Paní učitelky ve zmíněné školce ale neměly ani nejmenší pochopení, dokonce Annu dávaly ostatním dětem za špatný příklad, že je hloupá a nebylo výjimkou, že ji maminka, když pro ni přišla do školky, našla sedící a plačící samotnou v koutě třídy, kde si jí nikdo nevšímal (a učitelka navíc třeba ještě poznamenala, že takhle už tam sedí hodinu).

Několik týdnů poté, co k nám Anna přišla, skoro vůbec nemluvila. Pozorovala a poslouchala, co děláme, ale aktivně se ale skoro nikdy nezapojila. Bylo ale zřejmé, že nám rozumí, jen ještě nemá české výrazy natolik osvojené. Již na začátku roku 2014 začala ve školce spontánně komunikovat s námi i s ostatními dětmi a velmi rychle doháněla nedostatky ve slovní zásobě i dalších dovednostech s ní spojených. Získala sebevědomí a dokázala se prosadit i v romském klučičím kolektivu, který v té době ve školce převážně byl.

Anna u nás dokončila školní rok 2013/2014 a od září začala navštěvovat běžnou školku, která je státní, ale snaží se prosazovat inkluzivní přístupy. Ve školce se jí daří, má velmi hodné a vstřícné paní učitelky (které ochotně komunikují i s námi a s naším klubem) a kamarády ve třídě. Vyvíjí se normálně a přiměřeně svému věku. Anna i s maminkou klub pravidelně navštěvují dále, konzultují, zůstávají v kontaktu a rády na nás a náš klub vzpomínají.

Co všechno má vliv na nastartování efektivní spolupráce s rodinami

- **Souběžná realizace jiných služeb v místě a délka jejich působení.** Jsou to zejména: individuální doučování v rodinách, terénní sociální práce a sociálně aktivizační služba, kariérní a pracovní poradenství, nízkoprahové kluby. Zkušenosti ukázaly, že největší nárůst zájemců během prvních měsíců fungování služby byl v místech, kde jsou výše vyjmenované služby zastoupeny a mají víceletou tradici.
- **Zmapovaný terén, znalost rodin a předchozí spolupráce s nimi.**
- **Volba prostor a místa.** Zejména v počátcích je důležité, aby byl klub dobře dostupný, ideálně v prostředí, které potřebné rodiny znají a které není nijak stigmatizované. Je dobré znát místa „kam se nechodí“ a mají v porovnání se všemi místy bydliště možných frekventantů klubu velmi nízký status a na takovém místě klub raději neotevírat (pokud není záměr otevřít klub výhradně pro děti z této lokality – je v ní hodně potřebných dětí). Je také nutné, aby pronajímatel a sousedé věděli, jaký typ služby se bude v prostorech provozovat, a souhlasili s tím. Klub může být někdy hlučnější, prostory jsou navštěvovány mnoha lidmi, zejména v době vyzvedávání dětí a v případě venkovních aktivit. Vybavenost prostor je dobré vyřešit dopředu. Upravit prostory tak, aby byly vhodné, může zabrat více času. Rodiče i děti se musí v klubu cítit dobře, prostory by měly být útulné, hezké, v zimě dobře vytopené.
- **Pravidelný kontakt s rodinami**, znalost jejich přirozeného prostředí, důkladné seznámení se s dětmi a jejich konkrétními potřebami v oblasti vzdělávání a výchovy je základem úspěchu.
- **Je dobré udělat předběžný průzkum**, který odhadne přibližný počet potřebných rodin a zjišťuje předběžný zájem rodin s dětmi předškolního věku.
- **S nabídkou služby je dobré jít ke klientům.**
- **Osobnost pracovnice.**

Reference a informování o službě

Zájemci se o službě nejčastěji dozvídají od rodin, se kterými již je navázaná spolupráce, ať už v rámci klubu nebo jiných služeb. Doporučení od souseda, příbuzného, kamaráda je nejspolehlivější a nejefektivnější nástroj k předávání informací o službě a získávání nových rodičů. Nevýhodou je riziko zkreslení informací. Opravdu velkým problémem, který může ohrozit úspěšné fungování klubu, je reference negativní. Šíření poplašných zpráv a fám je v sociálně vyloučených lokalitách neuvěřitelně rychlé a může napáchat spoustu škody. Tyto okolnosti není dobré podcenit, předcházet jim lze maximální otevřeností a neustálým informováním. Pro všechny rodinné příslušníky má být klub otevřeným místem s možností se do něj v případě zájmu podívat.

Služba je pravidelně nabízena v přímé terénní práci nebo samotnými pracovníky klubu. Zájemci se o službě můžou dozvědět také od spolupracujících NNO a institucí, jež službu doporučují nebo umožňují distribuci letáků s popisem služby a kontaktními údaji. Spolupracující organizace jsou informovány o tom, že doporučením zájemce do služby nezískávají zvláštní právo na informace o průběhu spolupráce rodiny s klubem.

Spolupráce s rodiči – úvodní postup:

- Pracovník klubu si při úvodním setkání ověří, zdali zájemce splňuje podmínky cílové skupiny, jíž je služba poskytována.
- Osvědčilo se vést vstupní pohovor, popřípadě podepisovat Podmínky spolupráce v domácím prostředí rodiny. Je dobré mít vyhrazený čas a prostor pro důkladné vysvětlení všeho potřebného a případné dotazy.
- S rodičem se uzavírá smlouva – Podmínky spolupráce (příloha II.). Při uzavírání smlouvy je průběžně vysvětlován její obsah a účel, přičemž komunikace je přizpůsobena možnostem porozumění zájemce o službu. Otázkami se ověřuje, zda zájemce obsahu a účelu smlouvy skutečně rozumí. Součástí Podmínek spolupráce je souhlas o zpracování osobních a citlivých údajů.
- Pracovník klubu srozumitelně vysvětlí všechny možnosti a podmínky ukončení spolupráce a informuje o své mlčenlivosti.

Našim hlavním cílem je podpořit rodinu, aby ta mohla v mezích svých možností co nejlépe podpořit předškolní dítě. Zajímáme se, podporujeme a vedeme rodiče, aby se zajímali a co nejlépe vedli své děti.

Mezi dílčí cíle například patří:

- Usilujeme o to, aby předškolní klub byl pro dítě pouze přestupní stanicí. Dovolí-li situace v rodině a možnosti v místě, spolupráci s rodinou směřujeme k přestupu dítěte do nesegregované instituce hlavního vzdělávacího proudu typu „běžná“ mateřská škola.

- Podporovat změnu životních strategií a postojů rodičů ve vztahu ke vzdělávání a podpoře ve vzdělávání dětí – pedagogizace domácího prostředí.
- Napomáhat orientaci rodičů ve školském systému, dovednosti komunikace se vzdělávacími institucemi, schopnosti využívat dostupných sociálních služeb.
- Pomocí metod sociální práce, terénní sociální práce, poradenství, vzdělávacích a volnočasových aktivit nebo zprostředkováním jiné adekvátní návazné služby napomáhat klientkám/klientům v překonání nepříznivé sociální situace
- Spolupracovat s dalšími subjekty působícími v místě s cílem zamezovat segregaci a podporovat sociální začleňování.
- Zároveň mezi cíle práce patří ovlivňování širšího okolí rodičů, tedy institucí a jejich zaměstnanců, úředníků, učitelů, odborníku, ale i všech ostatních. V tomto ohledu mají předškolní kluby snahu snižovat stigmatizaci rodičů a jejich dětí a otvírat uzavřené či hůře dostupné dveře a prostory.

Rodiče podporujeme bezplatně (což však nevylučuje finanční spoluúčast rodičů na specifických aktivitách), vždy vycházíme z individuálních potřeb rodin a snažíme se o maximální nízkoprahovost služby.

Individuální spolupráce s rodiči a její plánování

Společný cíl učitele a rodiče, tj. zájem o úspěch dítěte, otvírá velký prostor pro individuální spolupráci. Se zájemcem o službu se vede vstupní rozhovor, poté se zpravidla uzavírají Podmínky spolupráce. Pokud je rodič motivován k individuální práci, formuluje svou zakázku a společně vytvoří Individuální plán. Ten se odvíjí od přání, požadavků a osobních cílů rodiče, vychází z jeho možností a schopností a vyžaduje dlouhodobou kontinuální spolupráci.

Průběh individuálního plánování se eviduje, je průběžně zaznamenáván postup při naplňování jednotlivých cílů (např. stanovení cílů i jednotlivých kroků vedoucích k jejich dosažení, revize, stanovení dílčích cílů, hodnocení dosažených cílů, uzavření plánu).

Zaznamenávání změn, evaluace spolupráce s rodinou

Efektivním pomocníkem, který zaznamenává změny a posuny, ke kterým v průběhu spolupráce došlo a ukazuje další možnosti spolupráce, je tabulka kompetencí (Příloha IV). Tabulka kompetencí představuje výčet a popis kompetencí, k jejichž získání by měla spolupráce s rodičem přispívat. Vyplňuje se na počátku spolupráce a poté znovu po delším časovém úseku spolupráce, zpravidla 1 rok, a ukazuje posuny či stagnaci ve stanovených oblastech.

Adaptační aktivity

Pro předškolní děti i rodiny, které využívají služeb předškolních klubů, je velmi důležité, aby se seznámily i s prostředím institucionálního školství. Z mnoha důvodů děti ohrožené sociálním vyloučením běžné mateřské školy nenavštěvují. Ty mají přitom zásadní vliv na to, jakou vzdělávací a pracovní dráhu pak bude dítě sledovat. To ukázala například již dříve v textu zmíněná analýza dat, získaných pro mezinárodní studii UNDP Roma Study 2011, kterou provedla agentura Median.

Adaptační dny v MŠ Pastelka v Ústí nad Labem.

Výzkum ukazuje na pozitivní vliv předškolního vzdělávání na následné pracovní uplatnění. Mezníkem se ukazuje být absolvování minimálně dvou let předškolního vzdělávání. „Respondenti výzkumu, kteří absolvovali alespoň dva roky předškolní přípravy, byli v dospělosti významně pracovně aktivnější (56 %) než ti, kteří do školky nechodili či do ní chodili jen jeden rok (35–36 %)," uvádí tisková zpráva Agentury pro sociální začleňování.

Adaptační aktivity, které mají pomáhat při přechodu dětí z předškolních klubů do běžných mateřských škol, jsou součástí aktivit předškolních klubů přes dva roky. Děti se během nich podívají do prostředí běžných mateřských škol nebo se účastní společných akcí či výletů. Obvykle si zástupci předškolního klubu domluví spolupráci v některé z dostupných mateřských škol. Součástí dohody je i vymezení návštěvních dní, zda se děti z předškolního klubu budou účastnit dopolední řízené činnosti nebo odpoledního programu, kdy probíhá volná hra. Důležité je dohodnout se s konkrétní paní učitelkou, probrat s ní potřeby konkrétních dětí a nabídnout jí také možnost nějakých recipročních aktivit.

Předškolní klub Stonožka – Ústí nad Labem, Mojžíř, Michaela Mrňousová

Adaptační aktivity předškolního klubu Stonožka probíhají již druhým rokem v MŠ Pastelka v Mojžíři. Spolupráci jsme díky vstřícnému a otevřenému přístupu paní ředitelky navázali hned po otevření našeho klubu. Spolupráce funguje pouze na ústní domluvě a není vázána žádnou psanou dohodou.

Pravidelně každé pondělí docházíme s našimi dětmi a externí lektorkou do mateřské školy, kde probíhají společné lekce angličtiny. Děti se společně učí hravou formou anglická slovíčka, písničky, barvy, počítání apod.

Kromě pravidelných lekcí angličtiny se s naším předškolním klubem účastníme různých doprovodných akcí, které školka pořádá. Každý rok také navštěvujeme školku i s maminkami, aby se seznámily s prostředím a podmínkami předškolního vzdělávání dětí v běžné školce.

Předpoklady dobré spolupráce

Ještě před navázáním spolupráce s konkrétní mateřskou školou je dobré si uvědomit, kdo všechno se bude aktivit účastnit, jakým způsobem a jakou roli bude mít. Iniciátorem spolupráce je předškolní klub, který si hledá vhodnou mateřskou školu. Jednou z cest je individuální oslovení mateřských škol a navázání spolupráce s tou, která o ni projeví zájem. Z hlediska systémové podpory a dlouhodobé udržitelnosti se ale jeví jako účinnější, i když o něco komplikovanější, pokusit se oslovit se záměrem samotného zřizovatele, který by potom sám oslovil mateřské školy a podpořil je v jejich snaze do spolupráce s předškolním klubem vstoupit. Například v Sokolově se ve spolupráci organizace Člověk v tísni a Agentury pro sociální začleňování podařilo iniciovat systémovou změnu v koncepci školské strategie, jejíž součástí byly i porady a kulaté stoly s řediteli mateřských škol. Takovou spolupráci se ale samozřejmě nepodaří navázat všude. Nicméně může být do budoucna užitečné zřizovatele o této aktivitě alespoň informovat.

Ještě před první návštěvou školky je třeba probrat novou situaci se všemi zúčastněnými. Se záměrem navštěvovat s dětmi mateřskou škoku seznámíme rodiče, a pokud se samotné návštěvy nemohou také účastnit, zprostředkujeme jim, co se tam dělo. Pokud školka neumožní pravidelné návštěvy rodičů s dětmi, je dobré motivovat je k tomu, aby školku navštívili alespoň v den otevřených dveří, případně při jiné společné akci. Při jejich návštěvě je dobré podpořit komunikaci rodičů s učitelkou nebo ředitelkou.

Rodiče se pro to, aby jejich dítě mateřskou školu navštěvovalo, často rozhodnou poté, co vidí, jak se tam jejich dětem líbí, že se jim učitelky věnují, jsou vstřícné a že se jedná o bezpečné prostředí, kde se bude jejich dětem dařit. Je vhodné jim zdůrazňovat, že návštěva mateřské školky jejich dítěti přinese další benefity, naučí se fungovat ve větším kolektivu, osamostatní se a získá řadu dalších dovedností, které se mu budou hodit při

nástupu do školy. Překážkou může být finanční náročnost, a to i v posledním předškolním roce, kdy se neplatí za umístění dítěte, ale pouze za stravu. Pro některé rodiny jsou i toto příliš velké náklady, kvůli kterým se rozhodnou dítě do školky nepřihlásit.

Ideální je, pokud se pro spolupráci předškolního klubu a mateřských škol podaří získat podporu zřizovatele. Pomůže oslovit vhodnou mateřskou školu a vyjednat podmínky, pro možnost navštěvovat ji s dětmi. Školky mohou mít obavy, že jim nové děti naruší připravené řízené dopolední aktivity, alternativou je navštěvovat mateřskou školu v odpoledních hodinách, kdy je program volnější, zato je možné vzít s sebou třeba i rodiče dětí.

Důležitou roli hrají samotné učitelky, které by měly být dobře obeznámeny se situací dětí navštěvujících předškolní klub, aby důležitost tohoto záměru dovedly dobře komunikovat ostatním rodičům. Pokud mají určité obavy z toho děti z předškolního klubu do své třídy přijmout, je třeba si o tom s nimi mluvit, pomoct může i individuální návštěva v předškolním klubu. Školce je také vhodné nabídnout nějakou reciproční aktivitu (společný výlet, služby lektora angličtiny či jógy, pokud klub něco takového využívá).

Rizika přechodu do běžných mateřských škol:

Jaká jsou nejrizikovější místa přechodu dětí ohrožených sociálním vyloučením do běžných mateřských škol? Podle Evy Pospíšilové Kočárkové z liberecké pobočky organizace Člověk v tísni, o. p. s., je to práce s předsudky. *„Jedna paní ředitelka uvedla jako důvod, proč nechtějí navázat spolupráci s naším předškolním klubem, že si nemůžou dovolit vpustit cizí lidi do objektu, protože mají obavy ze škod na majetku a krádeží a „kdo by jim to uhradil,“* popisuje jednu z reakcí.

Její kolegyně Magdalena Kudláčková k tomu dodává: *„Podle reakcí učitelek ze školky, která se nám nabídla ve vzdálenější lokalitě, vidím jako hlavní překážku strach z neznámého, stereotypní představu o našich dětech, zvycích v jejich rodinách a jejich chování. Pramení to z toho, že s nimi nemají žádnou zkušenost, nerozumí odlišnému chování rodičů, specifickým potřebám dětí. Prostě nemají dostatek informací.“* Pedagogové často neznají problémy rodin, neví, v jakých podmínkách žijí. Nechápou, jak je důležité, aby rodiče získali sebevědomí k odbourávání svých obav z institucí. Ve školkách jsou navíc třídy často přeplněné a představu, že by si měly přibrat ještě další děti, proto učitelky odmítají. Častým a obvykle blíže nespecifikovaným argumentem jsou i hygienické důvody.

Celkově ale mají v Liberci spíše dobré zkušenosti se vstřícností oslovených školek. *„Paní učitelky se střídavě účastní vzdělávacích kurzů, které pořádáme, takže jsou do problematiky zasvěcené a navíc vidí děti v akci. Mluvily i o tom, že mnoho jejich dětí má velmi podobné hendikepy a řeší s nimi totožné věci jako já s těmi našimi,“* popisuje spolupráci Magdalena Kudláčková. Učitelky jsou čím dál otevřenější k vymýšlení společných aktivit a dávají jim velký prostor.

Praxe v jednotlivých předškolních klubech je různorodá. V zásadě můžeme vidět dva typy předškolních adaptačních pobytů, které se osvědčily:

- dopolední účast v rámci řízené pedagogické činnosti,
- odpolední účast v rámci volné hry.

Dopolední účast v rámci řízené pedagogické činnosti

Nejčastěji se s mateřskou školkou podaří domluvit nějakou formu návštěvy řízených aktivit v rámci dopoledního programu. Pracovnice předškolního klubu přivede děti v domluvený čas do školky a ty se integrují do kolektivu ostatních dětí ve vybrané třídě školky. Obvykle do školky docházejí jednou týdně, někde ale pouze jedenkrát měsíčně.

Přínosy dopolední účasti:

- Školky se seznamují s potřebami dětí, které do nich obvykle nechodí, nebo alespoň ne v takovém počtu.
- Pracovník předškolního klubu má možnost učitelkám ve školce vysvětlit situaci dětí, může s nimi probrat osvědčené postupy a přístup, který v práci s dětmi uplatňuje v předškolním klubu, popsat jim osobnosti jednotlivých dětí a vysvětlit jim, proč například některé z dětí reaguje v konkrétních situacích konfliktně
- Důležité je, aby školka nepřijala pouze děti, ale našel se i nějaký prostor, kdy se budou moci setkat učitelky s rodiči.

Rizika dopolední účasti:

- Rodiče dětí z předškolního klubu nebudou mít příležitost seznámit se více s chodem školky, pokud budou pozváni například pouze na slavnost nebo den otevřených dveří. Jako výrazná motivace proto, aby své děti do školky přihlásili, se ukázala možnost nahlédnout běžný chod školky a vstřícnost personálu vůči dětem.
- Seznámení s rodiči je důležité i pro paní učitelky a paní ředitelku školky. Je třeba podporovat vzájemnou důvěru a předcházet možným nedorozuměním. Jedině ony mohou záměr integrovat děti ohrožené sociálním znevýhodněním komunikovat ostatním rodičům, kteří mohou mít obavy a nevůli, aby tyto děti chodily do školky společně s ostatními.
- Učitelky v mateřské škole mohou mít obavy z toho, zda jim děti z klubu nenaruší přípravy a řízenou činnost.
- Rodiče dětí z mateřské školy mohou mít obavy z toho, proč do školky chodí děti z předškolního klubu. Je dobré je o všech aktivitách informovat předem, například na rodičovské schůzce. Osvědčilo se, když je na ní učitelka z předškolního klubu přítomna pro případné dotazy ohledně předškolního klubu a smyslu těchto pobytů. S majoritními rodiči je to mnohdy na tenkém ledě, ale z našich zkušeností se vyplácí maximální otevřenost.

Předškolní klub Liberec; Magdaléna Kudláčková

V půlce října jsem se sešla s ředitelkou MŠ Kytička, která se nachází v blízkosti našeho předškolního klubu. Probraly jsme možnosti mateřské školky i naše a domluvily jsme se na pravidelných návštěvách. Od této doby docházíme do školky na „adapťáky“ dvakrát měsíčně a jednou měsíčně pak společně absolvujeme divadelní představení. Několikrát jsme využili jejich báječné zahrady na bobování.

Dopoledne probíhá většinou tak, že na půl devátou dorazíme ve složení já a skupinka 5 dětí a přidáme se k dětem na svačinu. Poté pro nás učitelky připraví společný řízený program. Začínáme povídáním v kruhu, následuje výuka, nebo hry. Dále mimořádně volná hra, kterou kvůli nám prodlužují. Kolem desáté vycházíme na procházku, školka nás doprovodí ke klubu.

Minulý týden jsme pozvali školku k nám, přišlo 8 dětí s paní učitelkou. Lektorka jógy nám vyšla vstříc a svou lekci ještě o 20 minut natáhla. Nedávno jsme dostali nabídku přijít do tělocvičny, mluvili jsme také o společném výletu. Rýsují se i další nápady, paní učitelky jsou vstřícné. Protože se ale příští rok bude třída předškoláků měnit, je možné, že po prázdninách nastane útlum. Spolupráci se ale budeme snažit udržet.

S rodiči o významu předškolního vzdělávání v mateřské škole mluvíme. Chystáme informační schůzku, většina se k tomu staví kladně. Uvidíme, jak se vyvine reálná docházka a hrazení školky.

Odpolední účast v rámci volné hry

V Sokolově se osvědčil jiný formát adaptačních pobytů. Děti chodí společně s rodiči na návštěvu do mateřské školy v odpoledních hodinách. Účastní se volné činnosti, děti si hrají společně s ostatními, rodiče jsou přímo ve třídě, mají možnost poznat prostředí mateřské školy a promluvit si s učitelkou. S tímto konceptem začali před dvěma lety. Školku nejprve navštěvovali jednou měsíčně, ale z rozhovorů s rodiči se dozvěděli o jejich obavách z institucí a rozhodli se vyzkoušet jinou cestu. Ta se ukázala jako úspěšná, protože od té doby rodiče začali častěji přihlašovat děti přímo do mateřské školy.

Realita je taková, že se někteří rodiče na to opravdu musejí psychicky připravit. Mají obavy, nejistotu z cizího neznámého prostředí „velké školky“. Je to pro ně krok, který by sami nepodstoupili. Druhá část rodičů je nadšená, některé to už stačilo motivovat k absolvování zápisu v roce 2015. Je to tedy forma podpory dětí, aby se adaptačních pobytů zúčastnily.

Přínosy odpolední účasti:

- Možnost pro rodiče dětí z předškolního klubu vidět děti i prostředí mateřské školky v „akci“, promluvit si s učitelkou, získat potřebné informace a navázat vztah, který posílí vzájemnou důvěru.
- Nehrozí obavy ze strany školky, že nebudou děti zvládat v rámci řízené aktivity, navíc v odpoledních hodinách bývá ve školce dětí míň, a nehrozí tudíž příliš velký počet dětí ve třídě, což by mohlo být pro paní učitelky ve školce náročné.

Rizika dopolední účasti:

Je třeba koordinovat počet dětí a dalších, kdo bude do školky rodiče doprovázet, po zkušenostech se nedoporučuje brát sebou starší děti, které by mohly adaptační pobyt ve školce narušovat.

Adaptační programy vás zbaví strachu z neznámého *(vyšlo v časopise Zvoní, č.4)*

„Problém není leckdy ani tak v dětech, ale v dospělých. Oni často žijí v tom, že učitelky ve školkách dětem ubližují, zavírají je do skříní nebo do sklepa. Proto napadlo moji předchůdkyni Romanu Sapouškovou udělat adaptační pobyty, do kterých budou zapojeni i rodiče,“ vysvětluje Marie Jelínková ze sokolovské pobočky organizace Člověk v tísni, o. p. s., proč začali brát na adaptační programy do školek i rodiče dětí, i když to není úplně obvyklá praxe. Většinou se snaží předškolní kluby vyjednat se školkami možnost navštívit jejich dopolední program, kdy mají pro děti učitelky připravené různé aktivity. Tam by samozřejmě přítomnost skupinky rodičů daleko víc rušila než odpoledne, kdy už si děti jenom hrají. Možnost poznat se vzájemně a promluvit si, se podle Marie Jelínkové velmi osvědčila při překonávání vzájemné nedůvěry.

I ona potvrzuje silný pozitivní vliv paní ředitelky na to, jak se rodiče na školku dívají. *„Paní ředitelka je velmi vstřícná, jakmile s námi přijde někdo nový, představí se mu, podá mu ruku, promluví si s dítětem i s rodiči o dítěti. I matka, která byla nejdřív nedůvěřivá, se po seznámení s paní ředitelkou začala velmi snažit,“* říká. V letošním roce přijala tato školka pět dětí z předškolního klubu, jedno z nich se posléze vrátilo zpátky, protože pro rodinu bylo z finančních a organizačních důvodů složité vodit děti do třech různých školních zařízení.

„Je to proces, postupné oťukávání, je potřeba korigovat prvotní očekávání, stále znovu vysvětlovat, o co nám jde a držet se integračního cíle. Zatím to hodnotíme vesměs pozitivně, setkávám se s otevřeností a ochotou. Bonusem jsou reakce dětí z mateřské školy i z předškolního klubu, vzájemně se vnímají a začínají prolínat při aktivitách,“ hodnotí dosavadní pokroky Magdalena Kudláčková z libereckého předškolního klubu. Také její kolegyně Petra Křiklavová z Chodova u Sokolova má zatím pouze pozitivní zkušenosti: *„Podařilo se*

nám zapojit se aktivně do programu školky. S paní učitelkou spolupracujeme na některých programech pro naši cílovou skupinu a skupinu ve školce, jako je spolupráce s rodiči, aktivní zapojování rodičů do aktivit mateřské školy. S paní učitelkou vybíráme činnosti, o které by mohli mít rodiče zájem, já poté navštívím rodiče našich bývalých klientů a doporučím konkrétní akci."

V situaci, kdy jedna konkrétní mateřská škola o pravidelnou a intenzivní spolupráci z nejrůznějších důvodů nestojí, ale zároveň spolupráci úplně nezvrhují, se osvědčilo navrhnout méně častou frekvenci návštěv (například 1× za měsíc). Rizikem tohoto přístupu je obtížnější navázání osobních vztahů. Adaptace je pomalejší. V tomto případě je nezbytné nepodcenit plány a přípravu. Naučit děti básničky a písničky, které se budou zpívat. Vysvětlit pravidla a vyzkoušet hru, která se bude hrát a další možné aktivity.

V takových případech se zároveň osvědčilo, navštěvovat méně často více školek (Amalthea Chrudim – navštěvují pravidelně 3 školky). Zejména na menších městech je tak možné seznámit rodiče a děti s více možnostmi budoucího umístění dítěte.

Další adaptační aktivity

Vedle pravidelných adaptačních pobytů dětí přímo v mateřských školách je možné se školkou domluvit i další akce a aktivity, při kterých se budou rodiče a děti potkávat. Vhodné je využít nejrůznější příležitosti, které nabízí kalendářní rok: halloween, Mikuláš, Advent, období masopustů, Velikonoce, oslava jara atd. Při té příležitosti lze uspořádat společné výtvarné dílny, besídku nebo jinou akci, kde se mohou potkat děti i rodiče jak z mateřské školy, tak z předškolního klubu.

Mateřské škole je možné nabídnout vzdělávací semináře, kde se učitelkám představí specifika práce s dětmi ohroženými sociálním vyloučením, metoda konceptuálního učení nebo základy spolupráce rodiny a školy.

Adaptační aktivity jsou velmi efektivní nástroj pro začleňování dětí do hlavního vzdělávacího proudu už v předškolním věku. Jako neméně důležitý efekt úspěšných přestupů vidíme i fakt, že v rámci nízkoprahových předškolních klubů máme po odchodu starších dětí „jinam" více prostoru pro mladší děti. Ve výsledku děti absolvují předškolní vzdělávání delší dobu (2–3 roky). Jestliže předškolní kluby byly v prvních letech více „záchytnou sítí" pro ty děti, které by propadly úplně a do školy šly prakticky nepřipravené, nyní se pomalu stávají „přípravkou na mateřskou školu". To vidíme jako významný posun v podpoře ohrožených dětí.

Příloha I: Podmínky spolupráce s dítětem

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Podmínky spolupráce

Jmenuji se……
a přeji si spolupracovat s ……
koordinátorem předškolních aktivit Programů sociální integrace společnosti Člověk v tísni, o.p.s. se sídlem Šafaříkova 635/24, Praha 2 na řešení své situace.
Telefon na koordinátora předškolních aktivit: ……
Telefon na rodiče: ……

Využívání služeb Předškolního klubu se týká dítěte:
Jméno:……
Datum narození:……
Bydliště: ……

Vím, že mohu využít:

- Nízkoprahovou předškolní přípravu – předškolní vzdělávání mého dítěte, které je starší 3 let (Ve 3 letech v případě, kdy je dostatečně zralé a způsobilé pravidelně docházet do předškolního klubu a být zde v nepřítomnosti matky.); zprostředkování poradenství v oblasti předškolního vzdělávání mého dítěte a vstupu na základní školu
- Společné volnočasové aktivity – zprostředkování nabídky služeb podporujících smysluplné trávení volného času s dětmi, výjezdové i pobytové akce

Dostal/a jsem základní informace o tomto programu (práva klienta):

- Vím, že koordinátor předškolních aktivit bude vést elektronický záznam z každého našeho společného jednání.
- Vím, že mám právo do těchto záznamů nahlížet a vyjadřovat se k informacím v nich obsažených.
- Vím, že k informacím z tohoto spisu mají přístup pouze nadřízení výše uvedeného pracovníka a správce databáze klientských spisů, a že tyto informace nemohou být poskytovány dalším osobám bez mého souhlasu (vyjma zákonných povinností poskytovatele).
- Vím, že některé údaje mohou být statisticky zpracovány bez uvedení mého jména.
- Vím, že poskytované služby neplatím a mohu se kdykoliv rozhodnout ukončit spolupráci bez uvedení důvodu.
- Vím, kdy koordinátor předškolních aktivit může ukončit spolupráci s mojí osobou.
- Byl/a jsem informován/a o přibližné době trvání spolupráce s Koordinátorem předškolních aktivit.

Projekt CZ.1.07/1.2.00/43.0007 „Pojďte do školky!“ je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR

V případě navštěvování Předškolního klubu dítětem se zavazuji (povinnosti klienta):

- Dítě pravidelně do předškolní přípravy doprovázet,
- v případě absence dítěte toto včas oznámím koordinátorovi,
- dítě vždy opatřit svačinou a vhodnou obuví na přezutí,
- opatřit dítě dalším vybavením dle pokynů a doporučení koordinátory,
- spolupracovat s koordinátorkou v rámci konzultací,
- dodržovat a naplňovat dohody, které s koordinátorem na řešení situace mého dítěte uzavřu
- docházet s dítětem na předškolní přípravu včas; včas si jej vyzvedávat a předávat přímo koordinátorovi,
- pravidelně koordinátora informovat o zdravotním stavu dítěte a nebudu zamlčovat žádné aktuální zdravotní problémy dítěte,
- Dodržovat Provozní řád klubu.

V případě společných volnočasových, výjezdových a pobytových aktivit: Bude uzavřena zvláštní dohoda.

Souhlasím s tím, aby byly během aktivit pořizovány Koordinátorem dokumentační fotografie činnosti nebo výsledků činnosti a aby tyto fotografie organizace použila při dokumentaci svojí práce donátorovi a při prezentaci činnosti společnosti (např. na webových stránkách společnosti). Vím, že tento souhlas mohu vzít kdykoliv zpět a požadovat stažení jednotlivých fotografií, na nichž jsem já nebo moje dítě.

Souhlasím s tím, aby mě koordinátor předškolních aktivit v rámci společných konzultací po předešlé domluvě navštěvoval/a u mě doma. Vím, že toto rozhodnutí mohu změnit kdykoli v průběhu spolupráce.

Projekt CZ.1.07/1.2.00/43.0007 „Pojďte do školky!“ je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Souhlas se zpracováním osobních a citlivých osobních údajů

Beru na vědomí, že na základě tohoto souhlasu budou zpracovávány osobní a citlivé údaje mé a mého výše uvedeného dítěte; například rodinné poměry, věk, vzdělání, zdravotní stav, majetkové poměry, odsouzení za trestné činy, sociální dovednosti v rozsahu nezbytném pro spolupráci s pracovníky společnosti Člověk v tísni, o.p.s. a pro potřeby kontroly ze strany donátorů po dobu trvání této spolupráce a dále po dobu nejdéle dvaceti let za účelem vyřizování možných stížností a pro potřeby kontroly ze strany donátorů.

Na základě níže uvedeného poučení[1] uděluji tímto ve smyslu zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, výslovný informovaný souhlas společnosti Člověk v tísni, o.p.s., se sídlem Praha 2, Šafaříkova 24, PSČ 12000 pro evidenci, archivaci a statistické zpracování osobních i citlivých osobních údajů svých i mého výše uvedeného dítěte pro účely spolupráce s pracovníky výše uvedené organizace, v rozsahu nezbytném pro tuto spolupráci a pro potřeby kontroly ze strany donátorů. Tento souhlas uděluji svobodně a dobrovolně.

Vím, že mohu oslovit …….. (doplňte jméno Vašeho nadřízeného) telefon: …….. (doplňte telefon Vašeho nadřízeného), ředitele pobočky a on/a vyřídí moje stížnosti, případně mi odpoví na další otázky ohledně spolupráce. Vím o dalších způsobech podávání stížností.

Podpis klienta: **Datum:**

Podpis koordinátora předškolních aktivit: **Datum:**

[1] Klient byl informován, že pracovník bude vést elektronický záznam z každého společného jednání a že tento záznam bude automatizovaně zpracováván. Klient ví, že má právo do těchto záznamů nahlížet a vyjadřovat se k informacím v něm obsaženým. Klient ví, že k informacím z tohoto spisu mají přístup pouze nadřízení pracovníka, s kterým klient spolupracuje na řešení problému a správce databáze klientských spisů, a že tyto informace nemohou být poskytovány dalším osobám bez jeho souhlasu (vyjma zákonných povinností poskytovatele). Klient ví, že některé údaje mohou být statisticky zpracovávány bez uvedení jeho jména. Klient byl informován, že tento souhlas může kdykoliv odvolat, stejně jako že si může kdykoliv vyžádat informace o zpracovávaných údajích týkajících jeho osoby, že může žádat o vysvětlení zpracování údajů a že má právo požadovat blokování, provedení opravy, doplnění či likvidaci údajů. Klient byl poučen o svých právech dle ust, § 12 a 21 zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o tom, že zpracování osobních a citlivých osobních údajů je dobrovolné.

Projekt CZ.1.07/1.2.00/43.0007 „Pojďte do školky!“ je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR

Příloha II: Podmínky spolupráce s rodiči

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Podmínky spolupráce

Jmenuji se……
a přeji si spolupracovat s ……
pracovníkem Předškolního klubu Programů sociální integrace společnosti Člověk v tísni, o.p.s. se sídlem Šafaříkova 635/24, Praha 2 na řešení své situace.

Telefon na pracovníka předškolního klubu: ……
Telefon na klienta: ……

Vím, že mohu využít:

- Podpora rodin předškoláků – individuální spolupráci, zprostředkování informací, které jsou důležité pro výchovu a vzdělávání mých dětí, zprostředkování sociálního, pracovního i finančního poradenství pracovníků společnosti Člověk v tísni, o.p.s., nácvik dovedností, důležitých při podpoře vzdělávání dítěte, vedoucích k rozvoji sociálních kompetencí a osobnímu rozvoji.
- Vzdělávací aktivity
- Společné volnočasové aktivity – zprostředkování nabídky služeb podporujících smysluplné trávení volného času s dětmi – zahrnuje výjezdové i pobytové akce

Dostal/a jsem základní informace o tomto programu (práva klienta):

Vím, že pracovník Předškolního klubu bude vést elektronický záznam z každého našeho společného jednání. Vím, že mám právo do těchto záznamů nahlížet a vyjadřovat se k informacím v nich obsažených. Vím, že k informacím z tohoto spisu mají přístup pouze nadřízení výše uvedeného pracovníka a správce databáze klientských spisů, a že tyto informace nemohou být poskytovány dalším osobám bez mého souhlasu (vyjma zákonných povinností poskytovatele). Vím, že některé údaje mohou být statisticky zpracovány bez uvedení mého jména. Vím, že poskytované služby neplatím a mohu se kdykoliv rozhodnout ukončit spolupráci bez uvedení důvodu. Vím, kdy koordinátor klubu pro matky může ukončit spolupráci s mojí osobou. Byl/a jsem informován/a o přibližné době trvání spolupráce s pracovníkem Předškolního klubu.

V případě spolupráce s Předškolním klubem se zavazuji (povinnosti klienta):

- dodržovat a naplňovat dohody, které s pracovníkem na řešení mé situace uzavřu
- účastnit se společných aktivit pro rodiče a děti
- účastnit se vzdělávacích a jiných aktivit pro rodiče

Projekt CZ.1.07/1.2.00/43.0007 „Pojďte do školky!“ je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR

V případě společných volnočasových, výjezdových a pobytových aktivit: Bude uzavřena zvláštní dohoda.

Souhlasím s tím, aby byly během aktivit pořizovány koordinátorem dokumentační fotografie činnosti nebo výsledků činnosti a aby tyto fotografie organizace použila při dokumentaci svojí práce donátorovi a při prezentaci činnosti společnosti (např. na webových stránkách společnosti). Vím, že tento souhlas mohu vzít kdykoliv zpět a požadovat stažení jednotlivých fotografií, na nichž jsem já nebo moje dítě.

Souhlasím s tím, aby mě koordinátor PK v rámci společných konzultací po předešlé domluvě navštěvoval u mě doma. Vím, že toto rozhodnutí mohu změnit kdykoli v průběhu spolupráce.

Projekt CZ.1.07/1.2.00/43.0007 „Pojďte do školky!“ je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Souhlas se zpracováním osobních a citlivých osobních údajů

Beru na vědomí, že na základě tohoto souhlasu budou zpracovávány osobní a citlivé údaje mé a mého výše uvedeného dítěte; například rodinné poměry, věk, vzdělání, zdravotní stav, majetkové poměry, odsouzení za trestné činy, sociální dovednosti v rozsahu nezbytném pro spolupráci s pracovníky společnosti Člověk v tísni, o.p.s. a pro potřeby kontroly ze strany donátorů po dobu trvání této spolupráce a dále po dobu nejdéle dvaceti let za účelem vyřizování možných stížností a pro potřeby kontroly ze strany donátorů.

Na základě níže uvedeného poučení[1] uděluji tímto ve smyslu zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, výslovný informovaný souhlas společnosti Člověk v tísni, o.p.s., se sídlem Praha 2, Šafaříkova 24, PSČ 12000 pro evidenci, archivaci a statistické zpracování osobních i citlivých osobních údajů svých i mého výše uvedeného dítěte pro účely spolupráce s pracovníky výše uvedené organizace, v rozsahu nezbytném pro tuto spolupráci a pro potřeby kontroly ze strany donátorů. Tento souhlas uděluji svobodně a dobrovolně.

Vím, že mohu oslovit …….. (doplňte jméno Vašeho nadřízeného) telefon: …….. (doplňte telefon Vašeho nadřízeného), ředitele pobočky a on/a vyřídí moje stížnosti, případně mi odpoví na další otázky ohledně spolupráce. Vím o dalších způsobech podávání stížností.

Podpis klienta: **Datum:**

Podpis koordinátora předškolních aktivit: **Datum:**

[1] Klient byl informován, že pracovník bude vést elektronický záznam z každého společného jednání a že tento záznam bude automatizovaně zpracováván. Klient ví, že má právo do těchto záznamů nahlížet a vyjadřovat se k informacím v něm obsaženým. Klient ví, že k informacím z tohoto spisu mají přístup pouze nadřízení pracovníka, s kterým klient spolupracuje na řešení problému a správce databáze klientských spisů, a že tyto informace nemohou být poskytovány dalším osobám bez jeho souhlasu (vyjma zákonných povinností poskytovatele). Klient ví, že některé údaje mohou být statisticky zpracovávány bez uvedení jeho jména. Klient byl informován, že tento souhlas může kdykoliv odvolat, stejně jako že si může kdykoliv vyžádat informace o zpracovávaných údajích týkajících jeho osoby, že může žádat o vysvětlení zpracování údajů a že má právo požadovat blokování, provedení opravy, doplnění či likvidaci údajů. Klient byl poučen o svých právech dle ust, § 12 a 21 zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o tom, že zpracování osobních a citlivých osobních údajů je dobrovolné.

Projekt CZ.1.07/1.2.00/43.0007 „Pojďte do školky!“ je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR

Příloha III: Záznamový arch osvojených znalostí, dovedností a návyků

evropský sociální fond v ČR
EVROPSKÁ UNIE
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY
OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

VNÍMÁNÍ ČASU

	věk	nezvládá	zvládá s dopomocí	zvládá samostatně
přiřadí činnosti obyvklé pro ráno	5			
přiřadí činnosti obvyklé pro poledne	5			
přiřadí činnosti obvyklé pro večer	5			
seřadí obrázky podle posloupnosti	5			
začíná se orientovat ve dnech v týdnu	6			
přiřadí činnosti obyvklé pro roční období	6			
pojmy včera, dnes, zítra	6			

datum:
záznam provedl/a:

Projekt CZ.1.07/1.2.00/43.0007 „Pojďte do školky!“ je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

MATEMATICKÉ PŘEDSTAVY

	věk	nezvládá	zvládá s dopomocí	zvládá samostatně
porovnávání, pojmy, vztahy				
malý x velký	3			
hodně x málo	3			
všechny	3			
krátký x dlouhý	4			
úzký x široký	4			
nízký x vysoký	4			
prázdný x plný	4			
umí vytvořit početní dvojici - stejně	4			
menší x větší	4			
kratší x delší	4			
nižší x vyšší	4			
některé	4			
žádný, nic	4			
méně, více, stejně - při odlišné velikosti prvků	6			
o jeden více	5			
o jeden méně	5			
třídění, tvoření skupin				
třídění podle druhu (jídlo, hračky)	3			
třídění podle barvy	4			
třídění podle velikosti	4			
třídění podle tvaru	5			
pozná, co nepatří do skupiny	5			
třídění podle dvou kritérií (barva a tvar)	6			
třídění podle tří kritérií (barva, tvar, velikost)	6			
řazení				
seřadí tři prvky podle velikosti	4			
pojmenuje nejmenší, největší	5			
pojmenuje málo, méně, nejméně	5			
seřadí pět prvků podle velikosti	5			
množství				
napočítá množství do dvou	3			
napočítá množství do čtyř	5			
napočítá množství do tří	4			
napočítá množství do pěti	6			
tvary				
pojmenuje kruh	3			
pojmenuje čtverec	4			
pojmenuje trojúhelník	5			
pojmenuje obdélník	6			

datum:

záznam provedl/a:

Projekt CZ.1.07/1.2.00/43.0007 „Pojďte do školky!“ je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

ŘEČ

	věk	nezvládá	zvládá s dopomocí	zvládá samostatně
lexikálně-sémantická rovina				
pojmenuje běžné věci na obrázku	3			
chápe pojmy "já", "moje"	3			
správně používá slova "ano", "ne"	3			
reprodukuje jednoduchou říkanku	4			
zařazuje různé obrázky pod nadřazené pojmy	4			
vysvětlí na co máme… (oči, auto, …)	4			
poslouchá pohádky, chápe děj	4			
spontánně vypráví podle obrázku	4			
chápe jednoduché vtipy a hádanky	5			
sestaví dějovou posloupnost a popíše jí	5			
přiřadí, co k sobě patří a vysvětlí to	5			
tvoří protiklady	6			
pozná a pojmenuje nesmysl na obrázku	6			
správně posoudí pravdivost či nepravdivost tvrzení	6			
interpretuje pohádky, příběhy bez obrázkového doprovodu	6			
morfologicko-syntaktická rovina				
mluví ve větách	3			
rozlišuje mezi jednotným a nožným číslem	3			
skloňuje	3			
užívá čas minulý, přítomný a budoucí	5			
pozná nesprávně utvořenou větu	6			
do příběhu doplní slovo ve správném tvaru	5			
pragmatická rovina				
upřednostňuje verbální formu komunikace, řečí dosahuje cíle	3			
řekne svoje jméno, jména sourozenců, kamarádů	4			
mluví nenuceně, pokouší se konverzovat	4			
spontáně informuje o zážitcích	4			
řečový projev je formálně i obsahově správný	6			
spontánně navazuje řečový kontakt s dětmi i dospělými	6			
dokáže zformulovat otázku	6			
řekne svoje jméno a příjmení, jména rodičů, sourozenců, kamarádů, učitelek, adresu	6			
oční kontakt	3			
oční kontakt	4			
oční kontakt	5			
oční kontakt	6			

Projekt CZ.1.07/1.2.00/43.0007 „Pojďte do školky!“ je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR

	věk	nezvládá	zvládá s dopomocí	zvládá samostatně
fonetická-fonologická rovina				
výslovnost	3			
výslovnost	4			
výslovnost	5			
výslovnost	6			
artikulace	3			
artikulace	4			
artikulace	5			
artikulace	6			

datum:
záznam provedl/a:

Projekt CZ.1.07/1.2.00/43.0007 „Pojďte do školky!“ je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

SOCIÁLNÍ DOVEDNOSTI, SEBEOBSLUHA

	věk	nezvládá	zvládá s dopomocí	zvládá samostatně
sociální dovednosti				
dokáže se odloučit do matky	3			
projevuje zájem o ostatní děti	3			
postupně chápe, co zmanená střídání, ne vždy dodržuje	4			
zvyká si říkat "kouzelná slovíčka" ještě ne spontánně	4			
umí základní pravidla chování (neubližovat, požádat, …)	4			
poprosí o pomoc, když má problém	4			
rádo se kamarádí	4			
vůči mladším dětem projevuje náklonnost, je ochranitelské	4			
vesměs dodržuje pravidla slušného chování	5			
domluví se s ostatními (umí vyjádřit své nápady, pocity, …)	5			
spolupracuje ve skupině, pomáhá	5			
umí počkat, až na něj přijde řada	5			
správně reaguje na pokyny autority	5			
umí zhodnotit pod vedením dospělého následky svého chování	5			
na veřejnosti se chová přiměřeně	5			
vědomě projevuje zdvořilostní chování	6			
dokáže odmítnout nežádoucí chování	6			
udržuje pořádek ve vlastních věcech a společných prostorách	6			
hygiena				
aktivně hlásí potřebu	3			
jde samo na wc	4			
po použití wc si samo umyje a utře ruce	4			
na wc chodí zcela samostatně (použije toal.papír, s	6			
opláchne si ruce, utře se	3			
namydlí si ruce, umyje se, utře se	4			
na upozornění se vysmrká	4			
samostatně používá kapesník	5			
pozná, kdy je potřeba se umýt	6			

datum:
záznam provedl/a:

Projekt CZ.1.07/1.2.00/43.0007 „Pojďte do školky!“ je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR

SOCIÁLNÍ DOVEDNOSTI, SEBEOBSLUHA - slovní hodnocení

sociální dovednosti

komunikace (s dětmi, s učitelkou, jiným dospělým, autoritou)
pravidla slušného chování (míra osvojení)
práce a hra ve skupině
rozeznámí a dodržování žádoucího chování (ve třídě, na veřejnosti, při hře, …)
sebereflexe
jiné

hygiena

míra samostatnosti (WC, mytí, používání kapesníku, úklid)
jiné

Projekt CZ.1.07/1.2.00/43.0007 „Pojďte do školky!“ je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR

Příloha IV: Tabulka kompetencí

Předškolní příprava - dovednosti rodičů

KOMPETENCE rodičů	MÍRA DOSAŽENÍ	POZNÁMKY
rodič zná formální požadavky k zápisu do ZŠ a MŠ		
rodič ví, co má dítě umět, když jde k zápisu do ZŠ (školní připravenost)		
rodič se vyzná v školském systému - zná rozdíl mezi ZŠ a ZPŠ, MŠ a přípravným ročníkem		
rodič ví, jaké služby/instituce může/má využít (logopedie, ped-psy poradna atd) rozumí jejich smyslu		
rodič vytváří vhodné podmínky pro předškolní přípravu dětí doma		
rodič se aktivně podílí na přípravě dětí - práce s dětmi doma, úkoly		
rodič konzultuje s pracovníkem PK, plní dohody		
dítě přichází do PK včas, vybavené dohodnutými pomůckami, svačinou		
rodič dlouhodobě finančně plánuje, počítá s nutnými náklady souvisejícími s MŠ a 1. třídou ZŠ		
rodič podporuje sebevědomí dítěte (pozornost, zpětná vazba, pochvala, odměna)		
rodič aktivně usiluje o přijetí dítěte do běžné školky		

Člověk v tísni, o. p. s.
www.clovekvtisni.cz

Cheiron T, o. p. s.
www.cheiront.cz

Diakonie Českobratrské církve evangelické, středisko Vsetín
www.diakonievsetin.cz

Diecézní charita Brno – Oblastní charita Jihlava
www.jihlava.charita.cz

Společnost Tady a teď, o. p. s.
www.tadyated.org

IQ Roma servis, o. s.
www.iqrs.cz

Amalthea, o. s.
www.amalthea.pardubice.cz

Občanské sdružení Salinger
www.salinger.cz

Sdružení sociálních asistentů Ostrava, o. s.
www.socialniasistence.cz

evropský sociální fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Projekt CZ.1.07/1.2.00/43.0007 „Pojďte do školky!" je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR.